

Sala R
Gab. R
Est.
Tab. 22
N.º 10

R
22
10

MARTINI ABAZ

pilcueta Nauarri iuris
cōsulti in tres de poe-
nitētia distinctiones
posteriores com-
mentarij. . .

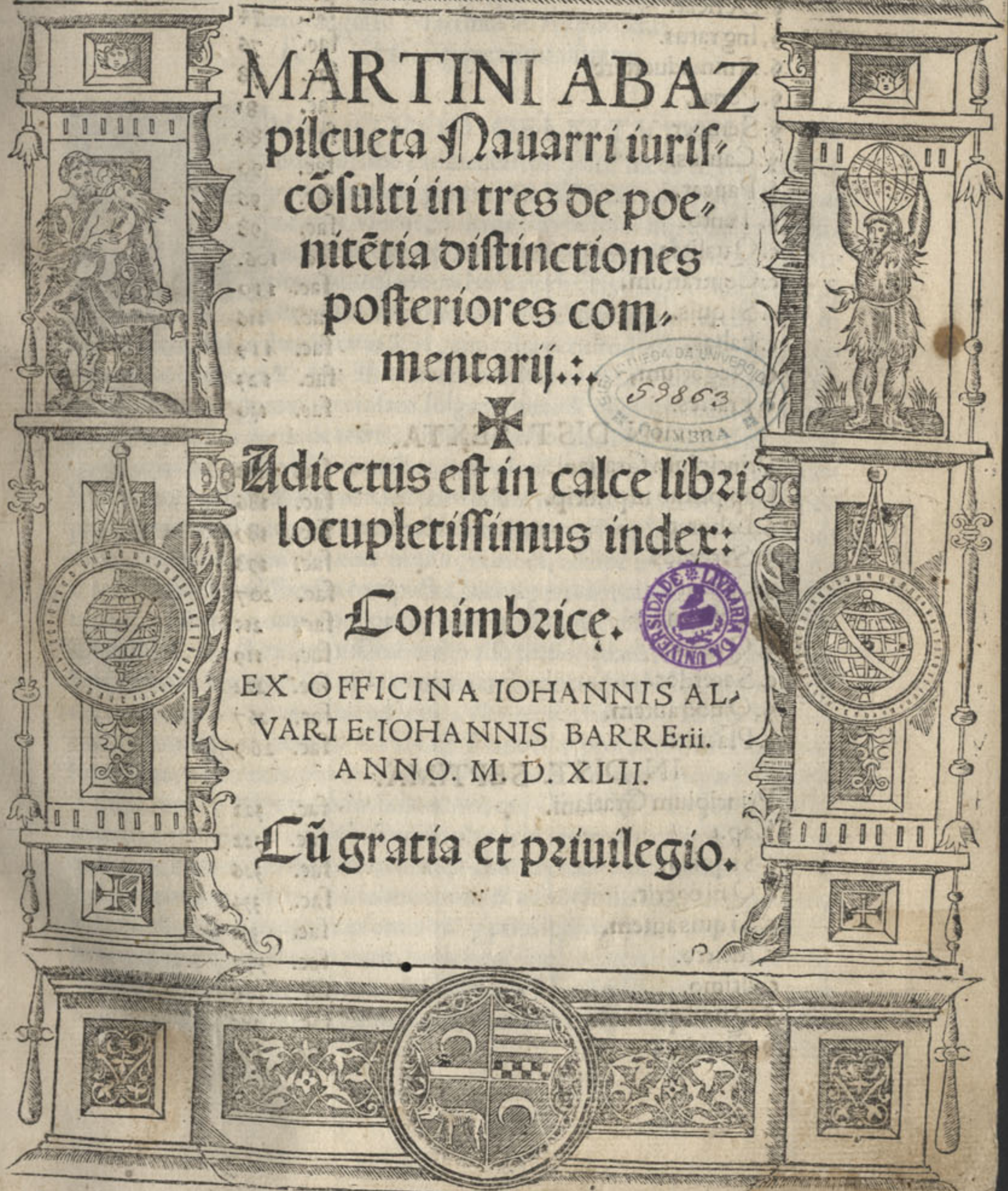

Adiectus est in calce libri
locupletissimus index:

Conimbrice.

EX OFFICINA IOHANNIS AL-
VARI Et IOHANNIS BARRERII.
ANNO. M. D. XLII.

Cū gratia et priuilegio.

ORDO CAPITVL. & §§. INTERPRETATIONE
DONATORVM.

In distinctione quinta.

Principium Gratiani.	facie.	2
Tertia gloss. pars.	fac.	13.
Cap. 1. in princip.	fac.	27
§. De feat.	fac.	74
§. Ingratus.	fac.	76
§. Animaduertere.	fac.	78
§. Ponat.	fac.	81
§. Semper.	fac.	88
§. Cautus.	fac.	90
§. Paueat.	fac.	96
§. Tanto.	fac.	98
c. Qualitas.	fac.	106.
c. Contrarium.	fac.	110
c. Siquis.	fac.	116
c. Falias.	fac.	119
c. Negocium.	fac.	123
c. Fratres.	fac.	130

IN DIST. SEXTA.

Principium Gratiani.	fac.	161
Cap. primo in princip.	fac.	186
§. Laboret.	fac.	189
§. Sacerdos	fac.	193
§. Caueat.	fac.	207
§. Diligens.	fac.	215
§. Quibus.	fac.	119
c. Sacerdos.	fac.	222
§. Quod autem.	fac.	267
c. Placuit.	fac.	269

IN DIST. SEPTIMA.

Principium Gratiani.	fac.	322
Cap. 1.	fac.	322
c. Siquis. 1.	fac.	326
c. Qui egerit.	fac.	334
c. Siquis autem.	fac.	335
c. Idcirco.	fac.	377
c. vltimo.	fac.	380
§. Quod quamuis.	fac.	385
§. Siquis.	fac.	390

VERE INCLYTO SERE

NISSIMOQVE IOHANNI EIUS

NOMINIS TERTIO LVSITANORVM

Algarbiorumq; Regi Aphricano, A Ethiopico,

Arabico, Persico, Indico, pio, felici, victori

semp augusto Martinus ab Azpilcueta

R. P. CHRISTIANE administrare.

INCLYTAE, QVOD CELSITVDINI REX
inuietissime, cōmentarios hosce meos in tres easdēq;
posteriores de pœnitentia distinctiones cōsecrē, quibus
ineptire videar, arbitror non defore: idq; duabus de cau-
sis. Primū quod pœnitentiæ argumentū episcopis, abba-
tibus, aliisq; monachorū præfectis magis conueniebat, q̄
regiæ dignitati, quæ humiles cellas, saccum abiectum, asperum cilicium, in-
sipida olera, duras chameunias & id genus alia pœnitudinis signa vsq; adeo
refugit, vt dedecori & vitio illi vertatur non habere domū sublimibus colū-
nis erectam, purpuram preciosam, fulgentē auro & gēmis radiantē coronā,
non edere varias variis de terris aduectas multoq; auro emptas dapēs, non
quærere lectos multo bōbice molles, multo serū vellere nitētes aulaeq; bar-
bara nō serico tantū & argente, sed auro etiam intexta. Videbor deinde ine-
ptire, q̄ monarchæ omni ex parte absoluto serenoq; hoc opus dedicem mu-
tilum, tumultuarium & mente in alia grauiora, nempe in prælectionē fun-
ctionis primariæ distracta compositū, idemq; recens natum & parū castiga-
tum. Equidem horum opinionem adeo nō damno, vt facile ipse quoq; illi
subscriberē, si te Rex serenissime nullo alio titulo, quam regis nossem, si te
scirē mentē istā prope diuinā solū intendere in parandas classes, quibus quo-
tānis vastum Oceanum, illac ad Indica vsq; regna, hac vero ad glacialis ma-
ris accolās vsq; tam nomini CHRISTIANO idq; profiteri volentibus paci-
ficus, clemens ac lenis, quam Martius vindex & terribilis pagano delulo,
Turcæ immani & spurco Machometano, qui CHRISTO pergunt esse
iniurii. Subscriberē etiā illi, si vel scirē te solū intentū in ea, quæ nunq̄ non
quæris de illis, tum in Aphrica, tum in Asia trophæa omni admiratione di-
gna. At qui nō solū hos, quibus maximus & admirabilis es, titulos nouerit,
sed etiā alios, quibus optimus omnibusq; principibus plane imitādus efful-
ges, mecum alta mente reputarit, facile hanc meā dedicationē æqui boniq;
consulet. Qui enim perpenderit te CHRISTIANū esse ac regē, haud gra-
uate iudicet pœnitentiæ argumentum conuenire tibi, ac tanto magis, q̄ aliis

quanto in maiore periculo versaris altius, quam alii ac sapius cadendi ob ma-
iorem ac frequentiore in id ansam, quam regia sublimitas addita homini
præbet. Facilius autem hoc argumentum tibi conuenire pronunciet, qui perspe-
xerit te non qualèqualem CHRISTIANUM, sed qui nunquam non satagit suam
CHRISTII voluntati subiicere, cuius prima cura est illi placere & quæ illi
displicent omnia odisse, cuius tota vita pœnitentia est asperrima. An non est
pœnitentia durissima regem, quo regio munere Deo placeat, populo sibi com-
misso cognoscendo, audiendo, iudicando, consolando & illi tanquam patrem filio
& pastorem oui consulendo duodeviginti horas quotidie impendere, nullum
tempus luxui, nullum venationi, nullum vanis exercitiis, nullum spectaculis
nisi quæ pia ob pietatem pie exhibentur impartiri, æquo animo aduersa
ferre, sereno vultu turbulentos quosque audire subditos ac lenire, iniuriis la-
cessitum adeo animo temperare, ut tunc demum ad arma & vindictam recurrat
quando nullum non mouit, sed frustra lapidem, quo CHRISTIANA fieret
satisfactio. Facilius præterea mihi consentiat qui meminerit regem illum ma-
gnum, magni Solomonis patrem pœnitentia non solum fuisse restitutum, sed
etiam maxime illustratum. Qui etiam meminerit inter alias Ludouici Gal-
lorum regum pietissimi laudes non esse illam minimam, quæ per peccatorum con-
fessionem singulos Veneris dies doloris faceret essetque illi flagellum quinque ca-
thenulis ferreis dissectum, quod eburnea pyxide ferebat, quo a sacerdote post
factam confessionem detectis scapulis percuteretur. Quod autem opus hoc mu-
tilum, tumultuarium, parum castigatum & dolatum tam absoluto, tam sereno emun-
ctaque naris principi parum conueniat fateor, si solam operis paruitatem & solam eius
cui offertur maiestatem consideres. Aliud si animo verles candido manum
illius esse opus hanc nostram Conimbricensem, quæ in dies magis floret, Aca-
demiâ terris magis omnibus vnam ei dilectam eius primo & vnguentam: quæ
nunc educat, perficit & omnibus numeris absolutam reddere conatur. Ob idque
persuasus, utinam non omnino falsus, me in hoc aliquid posse, Salmatica vo-
cauit, sollicitauit & tandem euulsit nolente volenteque illa viribusque omnibus, quæ
illius in me materna fuit beneuolentia, repugnante, me quoque volente nolente,
p[ro] mea in illam debita fuit pietas, vsus ad id Caroli quinti & Augustæ, quæ ipsius
regis fuit germana soror nulli non admodum chara & admiranda imperio & Fræ-
cilci a Nauarra præfecti mei iussu exacto potius, quam vltroneo: non tamen sine mu-
nificentiâ prægradi, & præter alia munera stipendio nemini hactenus in Hispa-
niis præstituto, quo primariæ functionis in iure P[ro]tificio cathedrarium perpetuum
agerem. Quin & si his adieceris hoc opus qualequale est, esse primum, quod meo
æditur nomine, primum quod hæc Academia in iure P[ro]tificio parit, ut alia per
alios multo exactiora in hac & aliis facultatibus pariat, facile pronuncabis
me adeo in hac re non ineptire, ut si contrarium præstarem, dignus viderer, qui ab
Academia & regno ablegarer. Accipe igitur omnium regum multis nominibus
prime

prime, qui primus omnia literarum genera in Lusitaniam tuam inuexisti, qui primus hanc Academia[m] erexisti, hos illius primos in iure Pontificio qualesquales fructus, quos tibi offero Celtiberorum, siue Nauarrorum omnium cis Pyrenæum montem natorum primus in ius Pontificium cōmentator, primus qui primæ fructio[n]is cathedram Salmanticensem ob aliã vllã reliquit, primus tuæ huius Academiae cathedrarius perpetuus, primus cui forsitan in Europa tota mille aureorum stipendium perpetuum, quæ tua fuit munificentia constitutum est cum priuilegio post tredecim fere annos quorum iam quatuor prælegimus, vt dum vita manebit rude donati vacantesq; id mereamus. Accipe (inquam) eos, quo cætera omnia soles vultu sereno & in homine humili & externo animu[m] tibi obsequendi agnosce neq; exterum, neq; abiectum: sed qui se felicissimu[m] semper arbitrabitur, si tibi secundu[m] Deu[m] sua studia placere possint.

vera q; hec fuerint omnia, testis ego / testis ego martine meus semper alumnus ipse fuit, cuius semper alumnus ero

VALE REX PIENTISSIME.

Quæ tenuit me, p[ro]p[ter] fuit Salmantica, p[ri]mus
me pia q[ue] docuit iura nauarrus ab[er]t
ut p[ro]m[iss]us p[ro]p[ter] (p[ro]p[ter] simul ip[s]e) coimbram
cui non affuerim lectio nulla fuit
Ecce licet patris existam gratius h[er]is

nihil habeo gr
atuz quippe
nauarrus ab[er]

Ad auditores antiquos: qui

autorem Salmantica, Tholosæ, vel Cathurci audi-
uerunt iura Pontificia interpretantē.

LVRIMA ME AVDITORES MEI OLIM
feruētissimi, nūc veto pro varia fortuna alii alibi in diuersos
honorum gradus, quæ mea felicitas est, insigniter euecti, a
componendis edendisq[ue] in Ius Pontificiū cōmentariis retra-
hebāt. Primū, q[uod] Respubl. parum eis egere videretur: quā-
do plus satis cōmentariorum est iuris studiosis, & faciēdorū
librorū, vt ille ait, nullus est finis. Deinde, q[uod] res mea priuata nil eis prouehere-
retur, siue nomen spectes & famā, quando illa notiora sunt orbi, quā mea eru-
ditio poscat, vestra id, quæ supra modū est in me beneuolentia curante: siue
honores respicias, quando vestra ope vestrisq[ue] quas ad Deum Optimum
Maxi. puris animis obtulistis preces, ad summos professorū honores primū
Tholosæ, ac Cathurci, deinde Salmaticæ, postremo Conimbricæ immerit[er]
perueni: siue fortunas attēdas, quarum plus ditissimus ille IESVS, cuius
amore meis omnibus renūciaui, concessit, quam mea hæc tenuis conditio re-
quirat. Et me nil amplius quod temporariū sit & caducū, iam desiderare no-
uit ille, cuius me misericordia in hoc propositū cōseruandū confirmandūq[ue]
spero. Et adeo quidem res mea priuata hoc exercitio nō prouehitur, vt mul-
tis nominibus impediri ac minui prudentiori cuius facile videatur. Nam
primo quis neget multo vtilius, suauius & iucundius huic meæ, quæ in tāto
discrimine veriatur, animulæ fore, si quod temporis his cōmentariis im-
pendere pergo, in arcana cum Deo colloq[ui]a collocarem? Quis item neget
corpusculo huic iam senili & per viginti & amplius annorū laborē quotidie
vnam duas, tres, quatuor & nonnūquam quinque horas prælegendo macie, q[ue]
mortē referat, confecto & capiti iam omnino cano conuenire potius, vt qui-
escerē & laboribus antea exantlatis niterer & fruerer ac vitam in longiustē-
pus producerē in hoc Lusitaniæ occidente, quæ perpetuo vere tēpe plusquā
Thessala sunt amœna. An non hoc mihi multi vere amici consulunt? Poterā
etiam omnium in ius cōmentantiū mori iudex a nemine iudicandus. Quod
multi viri eruditiōe insigni & moribus ornatissimis prudēter felicitatis suæ
parti nō paruæ, in Hispania præserti ascribūt. In quorū numero nostra atas
vidit Montes illos mihi semper maximos, Maiores, firmissimosq[ue] Tapias
diuina benignitate ad supos euectos, constātes Escuderos, perspicaces Peral-
tas viuentes adhuc & diu Deo victuros sum generoso illo domino Petro a
Gōni Celtibero nostro rarissimoq[ue] Tholosanorū, imo totius Europe Iuris
Pontificii consultorum ornamento eximio. Hunc A ynciondus quoq[ue] cum
multi

exactly, etc. archa
alate

multis Tholosanis præceptoribus olim meis imitatur, ut etiam cõplures in
his Lusitanie regnis & inter hos Gonsalos nostros primariae functionis col-
legas assiduos nostrosq; præcessores Mõteros præstanti eruditione viros nõ
sine cana prudẽtia fecisse ac facere hæctenus audio & cerno. Quin & aliquot
vestrum, quos varia & egregia ornauit eruditio, cum nostris exactiora dili-
gentius præstare possentis, hac de causa tamen nondum omnes præstatis tem-
pore opportuno, cū gloria Dei opus fuerit nõ sine gloria prestaturi. Ad hæc
faciebat, quod termino vitæ iam instate sarcinulæ potius iã migraturo erant
componẽdæ, quam gloriae humanæ cõmentarii ædendi. Postremo alta mēte
reuouebã, quod ore ac modio, quod aiunt, pleno me nunq; nõ pro vestra hu-
manitate laudatis nomẽq; meũ alioqui humile ad sydera subuehitis, iureq;
verendũ erat, ne horum cõmẽtariorum præsentia famã minuatur sintq; vobis
pro gratia inuidiæ, dum aliud illi, aliud vobis testemini. Quid enim possum
nomine meo per vos adeo disperso dignũ ædere densis negociis, quæ vitare
nequeo, distractus geminaq; prælectiõẽ pressus, nec alterã, quã gratis subeo
fugere valens. Quonia cum meũ propositũ præcipuũ sit in canones forum
interius tãgẽtes & parũ hæcten? enucleatos cõminisci ordinariaq; prælectio
aliis inseruiat, extraordinaria omnino est opus. Nam mea tenuitas, nisi præ-
legendi cura velut ignea pectus ad id calefieret, nil vel semicoctum promit-
tere auderet. Hæc sunt viri cuiusq; ordinis ornatissimi, q̃ me ab hoc negocio
retraherent: nunc quæ contrariã persuasere sententiã, paucis accipite. Primũ
ob oculos versabatur me ut paruulum docuisse, cū prælegerẽ paruulus, mul-
taq; tunc quamuis non sine graui autore, affirmasse, quæ per ætatẽ ac matu-
riorem discussionem inueni esse a vero aliena. Audiebã deinde ea, quæ de
cathedra breuiter & quasi aphorismos dictabã multos ob auditorii frequen-
tiam & cathedræ distantia longe aliter, quã dictabantur, excepisse. Ad hæc
video me multa memoriæ non õnino indigna excogitasse, quæ nisi scriptis
cõmẽdaro mecum sint moritura. Neq; vos latet palam esse spiritualia & ad
interius forum pertinentia, quæ bona sunt iuris Pontificii pars, adeo frigide
a nostris antecessoribus tractata esse, ut parum prælegentibus, minusq; au-
dientibus placeant. Accedit his, quod neq; semel neq; me præsentem tantum
testati estis immerenti mihi datum esse per diuinam largitatem inuenire se-
mitam, licet angustam, quæ in illas saporum vãnas duceret, vnde colligi
possent, quibus ea condiri valeant, condimenta, quibusq; prælectori & au-
ditori sapida fierent simul & salubria. Proinde frequenter percipiui filum
illud Ariadne quod ad ambages illas duceret & inde reduceret, parare spe-
rans fore, ut vestrum aliquis negociis minus oppressus illo ductus copio-
siorem in eis inueniret thesaurum, quem in vsus omnium studiosorum com-
munes proferret & semitã, quam nos inuenim?, obliquam in iter mutaret re-
ctum & de itinere actum, imo viam constitueret amplam.

q̃ tibi ago, in salu
illud abest

me Celerum in Lusitania peregrinum in terra degere aliena in Academia recenti auditorium illustre ac doctissimum & quod vobis succederet dignissimum ingeniorum acrimonia in literas extra communem aleam quae diuina est munificentia & mea felicitas, positum docere, idque non sine ingenti praemio, impenseque id rogabat & pro suo iure postulabat, ut quod facio facere pergerem. Postremo vix credatis, quam ex animo desiderem vestra consuetudine consilioque uti & iuuari vicissimque utilis esse, quando saltem aliis in rebus nequeo conficiendo aliquo veluti mnemosyno pignoreque eorum relinquendo, quae audivissime vestro ad id studio ad acti olim dignati fuistis audire. Memini enim, quae mihi fidi fuistis Achatae, quam individui comites, dum in Gallia alienigenam indigenis anteponebatis, cum Salmanticae alieni regni & alienae Academiae alinum propriis inquilinisque praeferebatis & frequentissime nullo vos capiente auditorio etiam saepe mutato & nonnunquam aucto stantes cum magna laudis gloriaeque vestrae auctario vestri veluti obliti audiebatis. Quo fit ut agnoscam nihil me vobis secundum Deum non debere. Quorum benevolentia in hunc quem immeritus teneo gradum, subiectus sum. His & aliis, quae tedium levandi gratia taceo & vestra prudentia coniicit, commotus ab hinc fere biennio decreui duabus praelectionibus per triennium totum incubere quarum altera videlicet extraordinaria in distinctiones septem de poenitentia & quinque de consecratione commentarios componerem, altera scilicet ordinaria primae functionis in tres quos mihi Academia haec suo de more delegaret titulos, aliquid comminiscerer, ne cui videretur ideo super Decretum commetari, quae diuina ope vestrisque precibus, ut soleo adiutus non possem idem & multo facilius in titulos quosque Decretalium etiam interpretatum difficillimos praestare ac ita commenti Decretorum eleuaretur autoritas. Equidem biennio Domino IESU quae ipsius pura munificentia fuit, dextro votis fecimus satis superque, dum anno superiore praelectione extraordinaria multo altius quam sperare licebat hos commentarios cum aliis longe maioribus in bonam partem distinctionis primae de consecratione composuimus. praesenti vero in reliquam eiusdem distinctionis partem & fere in secundam totam fusius, quam sperabamus, scripsi. Dum ite ordinaria praelectione superiore anno titulos illos duos de confessione & poenitentia ad umbilicum usque interpretati, dubiis doctorum grauioribus resolutis, commento a doctissimo auditorio laudato illustrauimus Praesenti vero in titulum de praebendis ad postremum usque caput commetati sumus non sine Dei laude amicorum iudicio: quaeque ob praetorum penuriam & corrigendi necessitatem, cui satis typis superpeditare nequam hi soli commetarii hoc anno sint excusati. Excudet proximo multo plures, si vobis non videatur ceptis desistendum. Nam quo scripta castigemur, & praetulo subiicienda paremus ab extraordinaria praelectione totum annum sequentem cessare decretum est in tertium reliquarum distinctionum dilato commento.

Habetis consilii mei rationē viri pro vestra humanitate mei amantissimi,
vestrū nūc esto iudiciū, recte ne, an secus faciam. Nam si me recti specie falli
iudicaueritis, mox id abiiciā. Nulla enim vllius tēporariæ dignitatis & glo-
riæ appetentia, non mox periturae famæ amore ad tantum laboris & tædii
deuorandum nos impelli nouit ille Optimus Maxi. I E S V S, cui soli post
hac viuere ac mori decretum est. Foueat vtinam ille quod pium inspirauit
propositum. Quamobrem singulos vestrū præsertim quos eruditio præcla-
ra illustrauit & dignitas alta exornauit, cum præceptoribus collegisq; meis,
etiam atq; etiam rogo, vt in hisce commentariis meum vobis optime affe-
ctum animum agnoscat & me amice & CHRISTI ane admoneat pri-
mū, quæ videbuntur vobis in hoc opusculo minus recte, vel parum exacte
scripta: quo in editione, quam si opus est parabo secundam, correctius exeat
& exactius, monitorum cum videbitur causa honoris in lertis nominibus.
Deinde, an cætera potius premere, quā ædere CHRISTIANÆ Reipubl.
expediat. Postremo, an stilus displiceat. Cum enim illum erigere paulum
potuerimus, vt multis potius, quam paucis placeremus ac prodessemus,
vsq; ad plenam perspicuitatem illū deiecisse nos credimus a barbara voce
ac phrasi quatenus per stilum scholasticum licuit abstinētes. Opinamur enī
perspicuā sermonis mundiciē iuris peritiam tam decere, quā dedecet veteres
illos iureconsultos, quibus nil mundius inuenias, & illos proceres ecclesiasti-
cos, quib; nil tersius, in quasvis barbariei sordes detrussisse. Quibus vt mini-
me nego adeo me a teneris assueuisse, vt cum bona illarum parte sim mori-
turus: ita fortunatos illos æstimo quibus per ætatis nostræ felicitatē a pueris
imbibitā mundiciē licet ad senectutem vsq; conseruare.

Valete.

Illustrissimo viro ac reuerendissimo

Patri & domino meo .D. Francisco a Nauarra Roncis vallis

priori & Episcopo Ciuitatensi electo Martinus ab

Azpilcueta Nauarrus eiusdemq; Roncis vallis

Canonicus Commendatarius.

S. P. D.

VLTA OCCVREBANT PRAESVL
amplissime, q̄ me ad cōsecrādos tibi hosce, qualesquales
in tres de p̄nitentia distinctiōes, cōmētarios incitabāt
& tantū nō compellebāt. Primū illa plus minus triginta
regum, qui perpetuo ductu in Celtiberia. siue Nauarra
regnarūt series p̄longa, quæ vt tua est origo antiquissi
ma, ita & tu ac frater tuus Marchio Cortēsis Nauarrorū
vnicus Mariscallus illius in Hispania selectissimæ estis reliquæ. Et par vi
debat, vt quē admodū tuis proavis mei omnes dediti fuerunt, ita ipse tibi
istorum reliquis meos saltem labores, quando aliud te dignū non habeo di
carem. Incitabat deinde tua illa Mariscallorū Nauarræ illustrissima domus
cuius laus peculiaris est a regia nunq̄ defecisse, imo illā plurimū coluisse, ac
iuuisse, cui meorū plurimi sanguinē cum opibus, multi vitā cū sanguine im
penderūt, tum in bellis ciuilibus, quando illi tota exarsit Celtiberia populo
feroci diū in sua viscera dexterā conuertēte, tum in bellis, quæ inter monar
chas p̄cipuos ibi nostra ætas eruentissima geri vidit. Et iustum videbatur
vt quem admodū mei arma sua nempe bellica tempore bellorū tuis bellanti
bus dederunt, ita ipse arma mea nempe pacis & p̄nitētiæ tibi pacato ac pa
cifico tempore pacis traderē. Quando superis gratia imortalis omnes illius
regni magnates ab legata Tisiphonæ furia illa læuissima, spiritu illo cōcor
diæ CHRISTI plene hausto in CHRISTianā ac omnino tranquillam
conuenistis pacem. Quæ factionibus iam delitescētib; speratur fore per
petua, eritq; proculdubio, si coryphæorū, quæ cognata vereq; generosa sūt
corda, vt cœpit tenere veterū noua p̄nitentia, ita plene possederit & noua
rit ea voce simul & opera. Ad hæc non parū instigabat beniuolētia illa tua,
qua me imerentē apud Tholosates in tuū delegisti p̄ceptorē eoq; vel no
mine felicissimū fecisti. Quod in causa fuit, vt tuo suasu Gallias non parum
opū atq; gloriæ promittentes relinquerē, quando te cum p̄sente, tum po
tius absente postea in illa celeberrima & multis nominibus mihi suscipienda
Tholosanorum Academia non sine mediocri nomine ius Pontificiū inter
pretarer. Tuo itē deinde hortatu apud Roncis vallē me Virgini matri, quæ
illius fuit benignitas, per tuas manus penitus dedidi, dicaui, dicatum mox
Salmaticū

Salmanticam nobilissimum totius Europæ literarum emporium abdu-
xisti. Vbi tuo iussu volens nolens candidatum in cathedris petedis feliciter
egi. Tuo deinde iussu nostri regum optimi IOHANNIS huiusno-
ministertii primo, deinde Augustæ admonitu exacto potius, quam vltro
neo in nostram Conimbricam migravi & in ea permaneo tuis, quas frequen-
tissimas easdēq; suauissimas ad me das literas, magnopere refocillatus. Tã
dem illud tantū non compellebat, q̄ per sapientiã solidam, per magnã rerū
gerendarū prudentiã, per egregiã heroicarū virtutum vsum de discipulo fa-
ctus magister omnia virtutū opera exemplo me docuisti pulcherrimo, dum
pectus istud omnibus aliis penitus aperis, dum per eius cadorem ab omni
nauo alienum & vndiq; nitentē nunq̄ non me provocas ad animi vindictã,
dum item per tuæ mentis istos intimos secessus castos, modestos & adeo cõ-
positos & sibi constantes, vt nihil vel voce, vel gestu foras indecorã pariant:
siue seria tractes, siue illis ioca liberali amisceas, nullius nõ te præbes virtutis
exemplar imitadū. Hæc profecto hæc & id genus alia multa, quæ innata mi-
hi non potest efferre infantia, tamen si ea non mediocriter agnoscat mens ho-
rum minime ignara, merito me incitabant & tantū non cogebant, vt qui me
omniaq; mea tibi pridem tradidi quiq; omnia, quæ habere videor tibi acce-
pta fero, has meorū laborū primitias etiam tibi dicarē. Quod tamē duabus
de causis non feci. Primū, q̄ te sciam in nostrum inuictissimū & regum om-
niū vere regis animæ dotibus summū tanto esse studio ac potius pietate, tã
ti te illius maiestatem facere, tam te ipsius sapientiã & prouidentiã cū ma-
gnitudine animi ac mira constantia pariq; religione coniunctã suspicere, vt
multo me malis ei, quam tibi obsequi & placere. Quæ quidem nõ eo animo
a me dicuntur, vt te etiam nū regiū cum rege inuictissimo conferã, sed vt
ostendam officiū erga te meū. Præterea q̄ multæ sint causæ, quarū aliquot in
epistola nuncupatoria insinuo, quæ me ad id si quicq; sapio cogunt. Cõmen-
tarios igit̄ hostanto regi dicatos dignare tu quoq; regia proles lectione tua,
quãdo ubi a grauioribus feriato cum hoc tuorum minimo colloqui placue-
rit. Et quod alios auditores antiquos præceptores simul & collegas obnixè ro-
gavi & te cū primis antiquū & illustrē, te patrē & dominū meum etiam atq;
etiam oro id ipsum vt facias, nempe quæ in hoc opusculo errata, vel minus
diligēter excussa inueneris, moneas & qua parte stilus displiceat & an latius
fuerit ab aliis, quæ parabã ædendis desistere, certiorē facias. Vale.

has tibi deberice
n/lat/ salmantica
laudes, Debita p̄
soli gloriã p̄ma *

61

NEQVID PER HVMANAM TYPOGRAPHORŪ
incuriam hæsitescandide lector paucas mēdas opera amicorū colle-
ctas in ipsorum locis per sequentia castigabis: scito tamen bulam nos
a bule Græca voce deriuare.

FAcie. s. versu vel linea. 22. lege: inmentē veniat. f. 6. v. 2. hexametra sunt:
v. 9. ibidem. alias quatiēte. f. 10. v. antepen. censetur. f. 37. v. 4. specie. f. 39.
v. 1. notus. f. 55. v. 22. actum. f. 58. v. 19. replicare. f. 87. v. 26. artic. 3. f. 89. v. 13. Quid
ergo. f. 97. v. 8. quod quia. f. 102. v. 24. e cirbro. f. 113. v. 7. q. 1. & c. Quoniā. f. 117:
v. 28. n. 10. f. 118. v. 3. n. 1. v. 12. n. 2. v. 27. n. 4. f. 122. v. 28. n. 22. f. 123. v. 8. n. 24. v. 12. n. 25.
f. 124. v. 32. n. 3. v. 33. psal. 52. faciat bonū. f. 125. v. 18. n. 4. f. 126. v. 1. n. 7. f. 128. v. 16.
n. 20. f. 130. v. 27. n. 10. v. 32. detecto, v. 33. n. 17. & 22. f. 136. v. 15. n. 14. f. 137. v. 2. n. 19.
& adi. leg. f. 141. v. 7. n. 34. v. 25. n. 37. f. 142. v. 20. n. 39. v. 31. n. 40. f. 143. v. fin. n. 46. f.
144. v. 8. n. 47. v. 37. indipiscenda. f. 161. v. 1. Cui autē. f. 162. v. 5. alias stultus eui-
tare noluit. v. 18. peccatum occultum est. f. 178. v. 20. aliqua esse pec. f. 192. Basi-
liensis. f. 193. v. 1. ipsa. f. 208. v. 8. a fin. iaculādi. f. 213. v. 30. cognitionem. f. 229. v. 15
iuiolabilis. f. 241. v. 9. illa dist. 21. v. fin. q̄ nil. f. 243. v. 6. a fin. statū ille viu. f. 256. v.
25. p̄nitentē & patefecisse. f. 273. v. 4. a fin. n. 178. f. 274. v. 2. n. 182. f. 334. v. 12. c. 1.
in princip. d. 6. n. 40. f. 375. v. 8. peccato. f. 341. v. 14. ff. pro socio. f. 347. v. 17. mitior
f. 364. v. 23. l. Non debet. f. 371. v. 19. Sed hoc tēpore. Reliqua suo marte quiuis
facile emendabit.

GRATIANI PRINCIPIVM.

IN QVINTAM DISTINCTIONEM

ad auditores præfatio & eorum, quæ in
quatuor præcedentibus dicta
fuerunt, summaria relatio.

SVMMARIA.

1. GRATIANVS egregia modestia.
2. CONTRITIO sine confessione actuali delet peccata,
non tamen illa sine actuali vel virtuali confitendi propo-
sito contingit.
3. CHARITAS habita frequenter amittitur.
4. POENITENTIA iteratur.
5. PECCATA condonata non ipsa in se redeunt, sed tanq̄ vna
quædam circumstantia grauas.

B HINC DVOS CIRCITER ANNOS
viri ornatissimi iidēq; auditores feruentissimi, qua-
tuor de pœnitētia distinctiones priores non omnino
negligenter prælectione altera eademq; extraordina-
ria vobis interpretati fuim⁹: & quæ instabāt Vulcana-
lia & studiorum feriæ, in causa fuerunt, quo minus, &
hasce tres posteriores interpretaremur. Quamobrē,
quādo id vobis placitū est, eas pro virili a quadragesimæ huius initio enu-
cleandas assumimus, de consecratione distinctione prima tātisper inter-
missa: quā altera eademq; extraordinaria prælectiōe prosequeremur, ac
postea Deo id dante, prosequemur. Tantoq; maiore animo id facio, quāto
maiores ex eis utilitatē nos omnes spero excerpturos per eū, cuius mi-
sericordia seruari ac seruandi sumus IESVM CHRISTVM Deū
nrm Optimū, Maxi. Ipsius tamē in primis, quæ vna est omniū magistra,
Ecclesiæ Rom. iudicio hæc, qualia q̄lia sūt subiicimus: nec, nisi, qua parte
illa probarit, nobis placere protestamur. Ex longo igitur interuallo hanc
quintā distinctionē aggressuris redeat in mētē, in prima tractatū fuisse:
An sola cordis cōtritione sine oris cōfessione deleantur peccata siue quod
maiores cū acumine, pponas, a cordis cōtritione sine oris cōfessione cōtingat.
Quandoquidem nullum peccatorum dolorē, quem diuina eadēq; gratū
faciens gratia non comitetur, contritionē appellamus. neq; illa sine pecca-
torū cōdonatione vlli conceditur. Quā quæstionē controuersam lectoris
iudicio reliquit Magister. Pro ob eā, quæ ipsi egregia fuit, modestiā in. s. 2.
a Quib⁹

DE POENITENTIA DIST. 5.

- 2 Quibus. posito sub. c. pen. illius. 1. distinctionis. Nos autē posteriores & receptam in ea re sententiam secuti conclusimus^f peccatorū contritionē sine foris confessione contingere posse eaq; sola sine confessione pctōrū re ipsa facta remitti peccata, dum tamen contitēdi propositū actu vel virtute adsit per textū iuris optimū in. c. Magna & c. Dixi. supra. d. 1. Quod etiam asserit gl. postrema summæ illius distinctionis & tradit Thomas. 3. parte. q. 86. art. 2. & in Quarto dist, 17. q. 2. ar. 5. q. 2. quē Paludan⁹ ibi. q. 1. cū posterioribus sequitur, & sentit Panormita in. c. Deus. qui. de pœnit.
- 3 In secunda vero distinctione diffinitū fuit charitatē semel habitā amitti posse & quotidie (quæ humana est fragilitas) amitti amicitiaq; dei rem in hoc sæculo nobis expetendam maxime leuissime a nobis perdi per ea, quæ allegat Gratianus in. §. Non est mirum, sub. c. Tribus supra. d. 2. & tenet gl. summæ illius distinctio. & Thomas receptus scda Scda. q. 24. art. 12. & Cardinalis in Cle. Ad nostrum de hæretic. opposit. 4.
- 4 In tertia vero pœnitentiā^f iterari posse probatū fuit. c. Quāuis sub finē cum multis sequentibus. Tradit gl. summæ supra. d. 3. Et Thomas. 3. parte q. 84. art. 10. & Pan. c. Vir autē. nu. 5. de secun. nupt.
- 5 In quarta conclusum est^f peccata semel cōdonata redire quidē tanq; circumstantiā nouā peccatū aggrauatē, non autē in se siue simpliciter: quidquid Magister in. §. fin. dist. illi⁹ dixerit. & Magister sentētiarū lib. 4. d. 22 subdubitaauerit. & gl. in summa illius dist. inuoluat. Thomas enim & pleriq; omnes in illa. d. 22. qd̄ dixi, tenēt. & Thomas. 3. parte. q. 88. art. 1. & firmis id fundamentis nos in glossa illa fulsimus.

In hac vero quinta distinctione proponit Magister utilē quæstionē, videlicet, quæ in agēda pœnitētia peccatorē cōsiderare oporteat. Et omissa fastidiosa Cardinalis diuisione ea in quatuor partes diuiditur, secundū Iohānē de Fātulis: prima modū pœnitentiæ ponit. Scda quæ incipit in. c. Qualitas. ponit aliquot, a quib⁹ is, quē pœnitet, abstinere debet. In tertia quæ incipit in. c. Fallas. ostendit, quæ falsa sit & q̄ vera pœnitentia. In quarta vero. f. c. Fratres. tractat: quis sit verus intelligendi modus illius Iacobi Apostoli. Qui peccat in vno, factus est omniū reus.

PRINCIPIVM DISTINCTIONIS QVINTAE.

In poenitentia autē: quæ peccatorem cōsiderare oportet Augustinus in lib. de poenitētia docet dicens.

SVMMARIVM.

- 1 Liber de pœnitētia nōnullis videt^r nō esse Augustini. vt cūq; tñ sit viri est pii & eruditi. n. 3. Petrū Lōbardū Theologis, & Gratianū iurispitis eodem honoris gradu haberi. n. 2.

Ex hoc

X hoc principio colligas libellū illum, qui operib⁹ magni, & eruditione iuxta ac sanctitate incōparabilis viri patris nostri Augustini iā pridē miscetur & de vera & falsa pœnitētia inscribitur, esse ipsius. Cui conclusioni consentit etiā Petrus Lōbardus recētiorū fere omniū Theologorū dux & auriga minime vulgaris Sententiarū magister dictus. Qui hoc ipsum capitulū. qđ sequitur, primū tribuit Augustino in quarto lib. sentent. dist. 16. c. 1. Et alia multa illius libelli extra distinctionē hāc Gratianus vir multis nominibus suspiciēdus eodē honoris & autoritatis gradu apud canonū ecclesiasticorū pitos habit⁹ quo apud Theologos ille habetur & extradistinctionē illā decimā sextā Petrus Lōbard⁹ ipsi Augustino tribuūt nemine fere multis sæculis reclamāte: Contrariū tamen asserūt ætate nra Iohānes Trittenhé abbas Spanhemensis in libro illo pulchro, qui de scriptor. ecclesiast. inscribitur. Erasmus itē Roterodamus cū in aliis locis multis, tum in ipsius libelli cēsurā, tum in illa pulcherrima, quæ libris de ciuitate Dei præponit, præfatione idē censet, quos alii nō pauci egregia eruditione viri sunt sequuti, Neq; imerito. Nam præterq̄, quod stilus illius libelli nō redolet phrasim Augustinianā, in. c. 17. eiusdē Augustinus ipse citatur, & ita citatur vt ab eo autor discedat. Qđ fragmentū etiā a Gratiano inseritur infra. d. 7. in. c. postremo versic. Quod quis. Vt tamen res habeat: cōstat illius libelli ac bonæ proinde huius distinctiōis partis autorē, quisquis ille fuerit, eruditū iuxta ac piū fuisse mltisq; sc̄is illi⁹ dicta viris vndeq; doctis siml ac piis recepta fuisse, ideoq; nobis iterpretāda esse veluti diui Augustini orac̄ia. Neq; adeo multū referre fuerint ne ab ipso an ab alio scripta. Nā tamen si iudiciū illud Erasmi sagax & donū plane diuinū in discernēdo inter opa vni autori attributa, quæ illius q̄ ve alterius essent, suspiciamus & admiremur: tñ stomach⁹ ille ipsi⁹, quo libellū prædictū plus satis q̄ si parū dignū, qui Augustini operib⁹ inseratur deiicit, nō pōt omnino placere. qñquidē apud grauiissimos quosq; autores multis sæculis in eo est honore habitus.

IN GLOSSAM PRIMAM SVMMARIA.

- 1 Confessio qua vtimur, sacramentalis non fuit in paradiso instituta.
- 2 Cōfessio sacramētalis nō est iuris naturæ nec fuit āte CHRISTVM passum. Sed neq; iuri naturæ repugnat.
- 3 Ius naturale quid noue finitum.
- 4 & c. Pœniteat eum, qui peccauit, lex est naturæ & omni gēti comunis.
- 6 Confessio non est pars illius pœnitētiæ, quæ virtus vel actus virtutis est: sed illius quæ sacramentum.
- 7 Lus diuinum non omne est naturale.
- 8 Lex de baptizando diuina: sed non naturalis.

- 9 Gratianus male intelligitur in principio Decreti.
- 10 Achor trinominis
- 11 Confessio Achor iudicialis, nō sacramentalis.
- 12 Confessio non est inuentū Iacobi.
- 13 Petrus non Iacobus summus CHRIS TI vicarius
- 14 Sacramētū aut illi⁹ pars substāialis a Iacobo vel alio puro hoīe insti
- 15 Glossa digna, que de libro abradatur. (tui nō potuit.)
- 16 Erasmus pro confessione.
- 17 Coloniense concilium nuperrimū laudatur
- 18 Confitenda esse peccata interna, etiā si quis nulla habeat externa.
- 19 Præcipere quis nō pōt id, cui⁹ trāsgressorē puniri nequit: et ideo, sicut
nō pōt punire, ita neq; præcipe vilis homo purus pura interna. 20. hic
cogitatio mala nō punit in foro exteriori. 21. etiā si p cōfessionē cogi
tātis de illa cōstet. 24. nā mētis occulta ecclīasticæ ptāti nō subiact. 23.
- 23 Confessio probatur præcepta.
- 25 Adrianus Paludanū nō satis expendit.
- 26 Occultam ob intentionē tantū malū non punit ecclesia.
- 27 Occultum nullatenus probabile castigatur contra Thom.
- 28 Concessio vno conceduntur non solū ea, sine quibus id fieri nō potest,
Sed etiā sine quibus nō potest cōmode etiā in materia stricta.
- 29 Delegatus simpliciter absoluit ad cautelā contra gl.
- 30 Confessionē audiendi potestas data necessitatē induxit illā faciendi.
- 31 Sacramētū nullū ab eo, qui pur⁹ homo est institui valet sine cōmissio
ne saltem ad id speciali.
- 32 Cōfiteri tenet Papa scdm cōe, imo et sel in āno scd; qsdā nouissimos.
- 33 Panormitā caute legendū in. c. Omnins de penit. col. 5.
- 34 Papa ligari ab alio aliquando potest.

Glossam hāc in septem partes diuido: Primo pponit quinque
quæstiones de cōfessione sacramētali. Quarū prima est quis
illi⁹ fuerit autor seu qñ fuit inuēta. 2^a. An necessario sit faciē
da. 3^a. qualiter. 4^a. Cui. 5^a. Quādo. Quinq; aliis partib⁹ soluit
prædictas quinque quæstiones. In septima mouet aliā quæstionē necessariā
Seūcda ibi Dicūt. 3^a. Et traditio. 4^a. Est autē. 5^a. Et est. 6^a. Est autē. 7^a. Sed
quando. Prima pars non indiget alia explanatione.

Ex 2^a. parte colligunt quatuor opinioēs sup cōfessionis institutiōe: Qua
rū prima tenet eā institutā in paradiso terrestri per illa verba. Adā, vbi es?
Genes. 3. c. Qd explicati⁹ factū fuit extra paradisu eis verbis qb⁹. Genes. 4
c. Dñs interrogauit. Cain: Vbi est frater tuus? Hæc tñ opinio falsa est.
Quia primo, si hoc esset verū: sequeret cōfessionē sacramētale iurise. de
naturæ: nōdum enim erat vlla lex alia, quæ nō esset naturalis, in illo statu,

aureo lata præter illã, quæ de sciẽtiã boni & mali arboris vesci vetabat, vt colligitur. ex. c. i. & .2º. Genesios, & in cõfessio est apud oës. At legẽ de confessione faciendã esse naturalẽ, f̄ falsum est. Quia ius naturale est cõmune 2
omniũ nationũ, quod ubiq; instinctu naturæ, nõ cõstitutiõẽ habet aliqua
c. Ius naturale. i. d. At lex de confessione hac sacramentali faciendã nõ est
cõmunis õniũ nationũ. Imo apud nullã gẽtẽ est vel fuit, nisi apud CHR
stianã. Ergo. 2º. quia, vt ius naturale animalium est, qd̄ omnia animalia na-
tura docuit. l. i. §. Ius naturale. ff. de iusti. & iu. Ita naturale hominũ est, qd̄
omnes hoies natura docuit. s. ius, f̄ quod per se solũ est notũ hoĩ: aut ex per
se notis infertur. Id qd̄ late simul & clare mõstram⁹ in repetitione illius. c.
Ius naturale. Id aut̄ p se notũ appellamus, qd̄ sine vlla reuelatiõẽ, sine vlla
doctrina est homini notũ, iuxta illud: Signatũ est sup nos lumẽ vult⁹ tui
dñe ad cognoscendũ. s. tã per se nota, q̄ quæ imediate ac necessario illa cõ-
sequunt. Sed cõfessionẽ peccatorũ speciatim, tam occultorũ, q̄ publicorũ
criminũ faciendã alteri adeo neq; p se notũ est, neq; deduci necessario ex p
se notis potest, vt nullũ hominũ genus eã in vsu habuerit. Ergo confessio
hæc, de qua loquimur, sacramentalis nõ est iuris naturæ. 3º. id clare mõstrat
quoniã presbyteriũ quo a CHRISTO passo sacrifici ptatẽ accipim⁹
tã sup corp⁹ CHRISTI verũ q̄ mysticũ nõ fuit in illo statu aureo, sine
quo nulla esse põt confessio sacramentalis, vt in. c. i. infra dist. 6. mõstrabit.
Cui cõsequẽs est hæc, q̄ hoc præsupponit, opinionẽ falsã esse. Cauẽdũ tñ, ne
vel personiũ cuiq; in mẽte inueniat qd̄ quidã odio, quo sũt in sacramẽ-
ta impotenti, cæcutientes dicere sunt ausi. s. eã contra legẽ esse naturæ.

Cõtra tñ hæc cõclusionẽ ẽ. qd̄ ius nat̄ ale videt̄ esse vt qm̄q; suoꝝ erratũ
pœniteat. Apd̄ oës enĩ gẽtes neminẽ nõ pudet errasse. Imo vero pcti mēo 4
riã oĩ pœna maiorẽ esse, ẽt ipsi ethuici testati sũt. Ouid. enĩ d̄ Põto. sic ait.
Pœnitet õ, siquid miserorum creditur vlli.

Pœnitet & facto torqueor ipse meo.

Cunq; sit exilium, magis est mihi culpa dolori,

Estq; pati pœnam, q̄ meruisse, minus.

Vt mihi Dii faueant, quibus est manifestior ipse,

Pœna potest demi, culpa perẽnis erit.

Mors faciet certe, ne sim, cum venerit, exul.

Ne non peccarim, mors quoq; non faciet.

Er Persius satyra. 3.

Magne pater diuũ sauos punire tyrannos

Haud alia ratione velis, cum dira libido

Mouerit ingenium feruenti tincta veneno,

Virtutem vt videant intabescantq; relicta.

Anne magis Siculi gemuerunt æra iuueni

Et Iuuenalis:

Exemplo quodcunq; malo comittitur, ipsi
 Displicet auctori. Prima est hæc ultio, quod se
 Iudice nemo nocens absoluitur, improba quamuis.

Gratia fallacis prætoris vicerit vnam,

Et iterum:

Euasisse putas, quos diri conscia facti

Mens habet attonitos & surdo verberare cædit

Occultum quatiens animo tortore flagellum:

Pœna autem vâhemens ac multo læuior illis,

Quas & Seditius grauis inuenit & Rhadamantus

Nocte dieq; suū gestare in pectore testem.

Et Lucanus:

Heu quantum pœnæ misero mens conscia donat.

Si ergo pœnitere iuris est naturæ, cum cōfessio sit vna e tribus pœnitentiæ
 partib⁹. c. Perfecta de pœnit. d. 1. Tradit Thom. comūiter recept⁹. 3^a. parte
 q. 90. art. 3. & in. 4°. d. 14. vbi omnes eū sequunt: ergo & cōfessio legiserit na
 turæ arg. 1. Que de tota. ff. de rei vēdi. c. Pastoralis. §. Item cū totū de off.
 deleg. Secūdo facit, quod omne ius diuinū est naturale. i. d. in princip. Ius
 naturale est, quod in lege & Euāgelio cōtinet. Pœnitentia, prout est sacra
 mētum iuris diuini est, ergo & partes eius, ergo & confessio, quæ ipsi⁹ est
 vna pars. Ergo & confessio iuris est naturæ.

Ad horum argumentorum prius respōdeo cōcedēdo lege ipsa naturæ
 nos ad erratū pœnitudinē teneri. & ita fatemur illā legē: Eū q̄ peccauit
 pœniteat. esse naturalē. Et in hoc sensu cōcedo pœnitentiā peccatorū iuris
 esse naturæ. Cum aut̄ subsumendo pergis pœnitentiā tres habere partes,
 quarū vna est cōfessio sacramētalis, distinguo. Aut loq̄ris de pœnitentiā,
 vt est virtus aut virtutis actus, vt est apud Thomā. 3. par. q. 86. art. 1. & q̄dā
 res lege naturæ præcepta, & nego illud. Aut loq̄ris de pœnitentiā, vt est no
 uæ legis sacramētū, & sic cōcedo. At, vt est tale, nulla naturæ lege præcipit.

Ad posterius autē argumentū respondeo negādo assumptū. s. omne
 ius diuinū esse naturale. Totū enim testamentū vetus ius erat diuinū. c.
 Moyses. 7. d. in illis verbis. Moyses gentis Hebrææ prim⁹ omniū diuinas
 leges sacris literis explicauit. Audis ibi, diuinas. Cui verbo nos pridē, cū
 illud Salmaticæ interpretaremur, hæc verba addidim⁹. Ergo nō Moses
 tulit Hebræis legē, sed, quā Deus a se latā ipsi p̄ angelos tradidit, illā eis p̄
 uulgauit scđ; Tho. prima Scđæ. q. 98. art. 1. & 2. Illarū enī legū etiā cæremono
 nialiū & iudicialiū nō autor, vt quidā parū eruditi putarūt, sed, pulgator
 fuit Moses vir eorū, quæ a Deo accipiebat veridic⁹ ad pplm̄ nūcius. Oēs
 ergo leges testamēti veteris crāt diuinæ. At q̄ cæremoniales q̄q; iudiciales
 fuerūt,

fuerūt, nō erāt naturales. Quoniā a passō CHRISTO expirarūt. 6. d. §. fin. c. 1. de purif. post part. Ergo fallū est oē ius diuinū esse naturale. Sic
 ¶ lex de baptismo sumendo diuina est, sed nō naturalis. Nō enim a mūdi
 exordio caput, a quo naturalis ōnis initiū habet. c. d. in princip. Neq; ¶ ma
 gister Gratian⁹ in sui libri pricip. male a mltis intellect⁹ id intellexit. Ei⁹
 enim mēs fuit dicere solū, ius naturale omne i lege & in euāgelio cōtineri
 Nō autē asserere, omne in lege & in euāgelio cōtētū esse ius naturale. Aut
 certe voluit dicere ius illud naturale, quo quisq; iubetur alii facere, qd sibi
 vult fieri & econtrario, in lege & euāgelio contineri.

Secūda opinio a glossa relata tenet cōfessionē institutā fuisse Iosue. 7. c. cū illi misero. 4. A chor, seu Achā, seu Achior, nā trinominis erat, dixit. 10
 Fili mi da gl'ia dño Deo Isrl, & cōfiteri ac indica mihi, quid feceris. ne abs
 cōdas. Qui mox cōfess⁹ lapidib⁹ obruit. Sed hęc opinio falsa est, Primo,
 qz illud. c. agit de iudiciali cōfessione, q̄ lōge alia est ab hac, de qualoqui 11
 mur sacramentali. Scdo quia illa nō fuit oiu; pctōrū sed solū vni⁹, hęc vero
 de q̄ loqmur ōniū ē. c. Ois de penit. & remis. 3. qz nra cōfessio ab illo felicif
 simo CHRISTI aduētū icēpit, quē Iosue multis ānorū cēturiis præcessit.

Tertia vero opinio habet cōfessionē institutā fuisse a Iacobo aplo epłæ
 suæ. c. 5. Per ea verba: cōfitemini alterutrū pctā vīa, & orate p̄ inuicē, vt sal
 uemini. Pro qua opinione facit. c. fin. supra. d. 1. quod habet, sequēdā insti
 tutionē Apostoli dicentis. Confitemini. & c. Pondera verbū instituere, qd
 significat nouā legē facere. c. In istis. 4. d. sed & hęc opinio intolerabilis ē, 12
 Primo. ¶ Quia nō Iacob⁹ sed Petr⁹ erat suprem⁹ CHRISTI vicari⁹. c. 13
 Ita dñs. 19. dist. c. In nouo. 21. dist. c. 1. 22. d. Et ita nō decebat Romanā eccl'ia,
 cui Petr⁹ præfuit, a Hierosolymitana, cui Iacob⁹ præerat. c. Iacob⁹ de cōse.
 d. i. ligari. Scdo: qz hęc opinionē cōsequit cōfessionē iure p̄lus hūano in
 ductā, & tali iure hūano, qd inferior pōtifice supremo cōdidisset. Tertio
 qd cōfessio est, pars sacramēti p̄nitētiæ substāialis. c. Perfecta de p̄ni.
 d. 1. ¶ Et Iacob⁹ neq; alius hō pur⁹ potuit neq; potest instituere sacramētū 14
 scd; sentētiā in. 4. d. 1. cōmuniter a plerisq; oib⁹ receptā, & a Tho. 3. parte
 q. 64. art. 2. Quarto hanc opinionē destruūt ea, quibus sequēs fundatur.

Quarta vero opinio est gl. nostræ, nēpe confessionē ex eccl'ie vniuersæ
 traditione inductā esse & nulla veteris vel noui testamēti autoritate insti
 tutā: & sentit. gl. illā, de qua loquit, traditionē esse cōsuetudinē eccl'ie ge
 neralē. Quoniā paulo post ait hac traditione oēs nos obligari. Pro quo
 allegat. c. in his. 11. d. Qd de cōsuetudinis virtute agit. Et doctoris dictum
 secundū. l. ab ipso allegatā intelligit Io. And. c. Cū nūcius de testi. Bartol.
 in. l. Nō solū. §. Si liberatiōis. ff. de liber lega. Et gl. hęc ita itellectā sequit
 Panormita in. c. Ois de penit. In quo preter collectariū neminē video, q
 gl. huic repugnet. Quin & Deci⁹ cū eo cōcordat i. c. Sane. 2. de off. deleg.

Hactamē opinio a plerisq; omnibus reprobatur in 4°. d. 17. & in his a
 15 Durādo ibi, qui ait eam t̄ dignā, quæ de hoc aureo volumine tolleretur.
 16 Parisiēses itē ibidē aiūt eā cū n̄o Panor. in. d. e. Omnis. nō solū parū eru-
 dite: sed etiā delire loquūtā. Et multi, qui nostra ætate in Lutherāos scrip-
 serūt viri eruditissimi eam dānāt. In quibus est & ille eloquētissimus Co-
 mes siue princeps Carpenſis in respōsione ad epistolā Erasimicā fol. 4. Et i
 margine respōsionis Erasmi fol. 5. Ipse quoq; Erasim⁹ magis in cōmunē
 16 sententiam inclināt. in diatriba contra Lutherū fol. 2. & in exomologesi
 potius hoc, q̄ contrariū, sentit. Quē ideo tam solícite citare volui: quia m̄
 ti ei opinionē. gl. n̄æ tribuerūt, alii quo suam causam meliorē redderent,
 alii, quo ille impietatis haberetur reus, alii, quo ad clare ac aperte affirmā
 dā eā, quæ recepta est, sententiā inuitaretur, qđ doleo ipsum nō fecisse. nā
 et vel dubitare de hoc periculosum videt̄ post conciliū Florentinū & sum-
 mopere gaudeo diligēter excussū esse a cōcilio Coloniensī tēpore quidē
 17 nuperrimo, f̄ sed eruditione ac graui loquētia longe antiquissimo fol. 145
 & aliis sequentibus. Nos quoq; tribus, quæ solidæ videntur, machinis hāc
 huius glossæ opinionē quatiemus, & qđ spero solo æquabimus.
 Primū horum fuerit pbare hāc, de qua loquimur, confessionē sacramē
 talē eo modo, quo CHRISTIANIS musea vtitur nō potuisse iure huma-
 no induci & præcipi qđ ita ostendo. Confessio huiusmodi nō solū de actis
 18 externis est faciēda f̄ Sed etiā internis, q̄ neq; verbo neq; scripto, neq; fa-
 cto foras prodierūt. Et nō solū ab eo, qui externa & iterna errata cōm̄sit
 sed etiā, qui tantū interna. c. Ois. ibi, omnia pctā sua: & est sentētia cōis &
 recepta: sed nulla humana potestas talē cōfessionē præcipere pōt. & ea præ-
 cepta est. ergo diuina id potestate factū est. Quod aut nulla hūana potesta-
 te illa præcipi potuerit ex eo apparet, quod nulla potestas præcipit aliqd,
 transgressionē cuius punire nequit. c. 2. de constit. lib. 6. l. fin. ff. de iurisd.
 omni iudic. & innuit Iacobus. c. 3. ep̄læ suæ catholicæ illis verbis, Vnus est
 19 legislator & iudex, qui potest pdere & liberare. & Aristot. ethico. 4°. dū ait
 Omnē legē habere vim coactiuā per pœnā. At f̄ nulla potestas humana
 punire potest hominē ppter acta interna, que nec verbo, nec scripto, nec
 facto foras prodierūt. 1. ad Corith. 4. Nolite ante tēpus iudicare, quousq;
 veniat dñs, qui manifestabit cogitationes cordiū. & 1. reg. 16. Hoies vidēt,
 quæ apparēt, Deus aut̄ intuetur cor. facit lex. Cogitatiois pœnā nemo me-
 retur. ff. de pœnis. & c. Cogitatiois de pœnit. d. 1. facit. c. Erubescāt. 32. d. &
 20 c. Si oia. 6. q. 1. f̄ Nā & si p cōfessionē, peccantis de huiusmodi malicia in-
 terna iudici constaret, non tñ eū ob eā castigare posset, id qđ singulariter
 Palud. in. 4°. d. 17. q. 2. dicebat. Ergo nulla humana potestas potuit hāc, de
 qua loquimur, cōfessionē, quæ fit de actis penit⁹ internis, præcipere. Quod
 21 autē cōfessio hāc sit præcepta pbat: f̄ quia in toto orbe CHRISTIANO
 ea vsi

ea vti sunt & vtuntur CHRISTIANI. Quod late probat conciliū Coloniense fol. 115. & sex aliis sequētibus incipiēs a Clemēte & Dionysio, & percurrēs oēs eruditione illustres viros, tā Græcos q̄ Latinos. Et constat omniū, quæ nos CHRISTIANI facimus, difficillimā esse hāc cōfessionē. At, q̄ difficillima sunt factu, vix facimus etiam, quādo sunt præcepta. Nā & si vnus vel alter ea faciat, nunq̄ tamē omnes in talibus peragendis conueniūt, vt experientia cōstat. Cui alludit illud verbū Euāgelicū. Non omnes capiēt hoc verbū, Qui potest capere capiat Math. 19. Quis credat Papas, Cardinales, Patriarchas & Episcopos cū toto clero: Impatores Reges, Duces, Comites cū omni ad vnū alio pp̄lo cōfessione hac ppetuo vsuros fuisse: nisi eam nouissent præceptā? Præterea modus eius & tempus determinata fuerūt & præcepta cōcilio Lateranēsi eodēq; generali sub Innocēt. 3. coacto anno. 215. supra millesimū. cap. illi. 15. qd̄ ponitur in. c. Ois sub titul. de pœnit. & remiss. Quod certe patres, qui eo cōuenerāt, nō præcepissent: nisi antea præceptū cognouissent. Quoniā refrigerante iā charitate moribus in peius declinatibus neq; ipsi tanti oneris præceptū nouerunt, neq; a subditis vnanimi fuisset acceptū assensu. Par ergo est credere illā fuisse præceptā. Imo id negare perfrieta fuerit frontis. Cū igitur illa fuerit præcepta, neq; humana potestate præcipi potuerit: cōstat diuina eā potestate ac lege factā.

Non obstat qd̄ Adrian⁹ ait in 4. q. 2. de cōfessione. f. etiā occulta subiacere potestati eccl̄iæ per gl̄. quæ singulis putat in Clemētina. 1. §. Verū sup verb. eo ipso de hæret. q̄ habet, etiā solamēte hæreticū excōicatū esse ipso facto, cui similis est in sūma. 24. q. 1. & in. c. Cogitationis pœnam supra. d. 1. huiustract⁹. Quæ glossæ fere vbiq; a nostris receptæ sūt vt patet in illo §. verū. Et p pan. in. c. Extirpāda. §. Qui vero col. 8. n. 21. repetit. & in pœmio Rex pacific⁹ col. 3. Et Bald. i. l. Si quis nō dicā. C. de episco. & cleric. Et Feli. i. c. Null⁹ de sentēt. excōi. Non (inquā) hoc obstat. Quoniā cōtrarium tenet cōmunis sententia, in qua est diffuse Thomas prima scd̄æ q. 100. art. 9. Et Palud. in. 4. d. 17. q. 2. col. 3. singulariter affirmās f̄ nō posse illa humana lege nec ab vllō humano iudice castigari eū, qui cōfiteretur i iudicio se superfaciendo qualicūq; crimine cōsensisse. si modo neq; verbo neq; facto is cōsensus fuerit expressus. Cū Thoma sentit & diuus Antonin⁹. 3. part. tit. 24. c. 4. & Angelus verbo, hæreticus. §. 2. & Prieras verbo hæresis. q. 8. & verbo excōicatio. 7. §. 2. & verbo pœna. §. 25. & Maior i. 3. d. 25. q. 3. & Caietanus in summa verb. hæresis. Et pulchrius lōge. 2. 2. q. 11. art. 4. & in paruis opusculis. q. 2. in materia cōfessionis. fol. 37. Neq; occurrit Theologus aliquis purus, neq; canonū peritus, qui suæ facultati Theologicam adiunxerit cognitionē, qui ab hac parte non stet præter Adrianū in illa. q. 2. f̄ autoritate Paludani non satis exp̄si ad hoc motū. Palud. enim in illis
verbis,

verbis, in quibus ab illo citatur de actu exteriori & de illius omissione oc-
 cultis loquitur: Et paulo superi⁹ palā, docuit interiora hominis acta nulli
 humanæ subiacere legi. Quin & Iacobus Almayn vir ingenio & eruditi-
 26 tione clarus in libro de auto. ecclesi. asseruit^r ecclesiam nullam habere
 potestatem ad castigandum actum exteriorē suapte natura bonū, Qui sola
 relatione ad mentem esset mal⁹. Qualis est eleemosyna ob gloriam mū-
 27 di mēte sola conceptā elargita. Quin & Thom. Quolib. 4. art. 2. f. idem
 videt^r sensisse de occulto suapte natura pbabili hoc est de illo, quod vel
 verbo vel facto foras pdiisset. cuius omnis oīno probatio deesset. Quod
 tamen asserere nimis arbitror. Quonia, vt ait Palud. in illa col. 3. Si, qui
 occulte omnino furat⁹ est furtū cōiteret iuste a iudice castigari nō posset
 & ea, quæ dicto aut facto extra prodierūt, quibus sint occulta, nō tamē per se
 ac suapte natura occulta sūt, sed p accidens. vt elegāter Cardi. S. Xysti
 tradit in illa .q. 2. in materia confessionis. & in illa .q. 11. art. 4. Cum igitur
 frequentior & verior opinio sit hæc, vt patet per supradicta, & probari pos-
 set p iura in glossa illius. §. Verū. allegata & alias roēs. Quas in .c. Cogita-
 tiōis supra. d. 1. alias adduximus: consequitur argumēto nostro nō obstare
 illam Adriani responsionem licet illa satis obstet alteri Scoti argumēto.
 quod ante illum soluit Paludanus.

Secundū fundamētum quo probatur hanc, de qua loquimur secretam
 quāq; auricularē vocāt, confessionē nō lege humana, sed diuina inductā
 esse tale est. Quicūq; aliq; potestatem cuiuspiam cōcedit/cōcedere videtur
 etiā ea sine quibus illa exerceri nō potest. l. Ad rē mobilem. l. Ad legatū
 18 ff. de procur. l. 2. ff. de iurisd. omni. iudi. f. Imo etiā illa sine, quibus potest
 quidē, sed nō satis comode, optimus text. in. l. Quicūq; §. Si ei quē. ff. de
 instit. actio & l. pen. ff. de usufr. per quos acerrimus A retin⁹ in .c. de testib⁹
 29 col. 3. dānauit. gl. 2. c. Solet de sent. excōi. lib. 6. q̄ dixit^r delegatū nō posse
 quē ad cautelā absoluere, cōtra quā etiā docuit Decius in .c. Præterea de
 off. deleg. & c. Vt debit⁹. col. 8. de appellat. tenuit Iason etiā in illa. l. 2. Quo
 fit vt in mat. odiosa & restringenda disposito aliquo dispositū esse cēlea-
 tur non solū id, sine quo illud nullius effect⁹ esset, sed etiā illud, sine quo
 nō esset sufficiētis: vt interdicta ciuitate, etiā sub vrbana censentur inter-
 dicta. c. Si ciuitas. de sentē. excōi. lib. 6. Quāuis alias in materia restringi-
 bili appellatione ciuitatis solum illud, quod maiorū ambitu cōprehēdit
 cōtineatur .c. Rodolphus. cum ei annotatis. de rescript. Et licet aliud sit
 testamentū, aliud codicillus. l. Si idē. C. de codicil. Statuto tñ, vt vsurarii
 manifesti testamentū sit nullū, nisi antea cauerit eo modo, qui continetur
 in .c. Quāq; de vsur. lib. 6. statutū quocq; cōfsetur, vt etiam codicillus non
 valeat: gl. memorabilis eadēq; postrema. d. c. Quāq;. At Seruator noster
 Deus & homo diuina & humana prouidētia summ⁹ potestatem absoluēdi
 a peccatis

a peccatis & ob ea condenādi A postolis eorūq; successorib⁹ dedit Ioh. 20. c. illis verbis: Quorū remiseritis peccata remittētur eis, & quorū retinueritis retenta sunt. Ergo etiā dedit eis potestātē audiēdi illa & cognoscēdi, an ligari, an vero dissolui debeant. l. De qua re. ff. de iudic. quā habet. de illa re iudicare iudicē, de qua cognouit.

Neq; argumenti vim franges, si dixeris eo tantū concludi potestatem audiēdi ac cognoscēdi de peccatis confessariis quidem esse: non tamen aliis necessitatem fuisse illis ea confitendi. Cui simile fuerit. quod de iudicibus. quos chartularios vocant, traditur a Bart. & aliis in. l. 1. ff. de iudic. Eos. s. audire posse causas eorum. qui coram ipsis elegerint litigare. Neminem autē. si noluerit ad litigandum corā illis teneri. Nō (inquam) hoc impedit vim argumēti, ¶ Quoniā, si talē potestātē Seruator dedisset frustra illa manere potuisset. Et illā concedendo nō concessisset alia, sine quibus illa satis comode non potuit exerceri. Neq; ea sine quibus potestas illa ridicula manere potuisset. Nam finge neminē velle confessario sua peccata dicere, quia non tenetur id facere: nonne ridicula videat illa confessariorū absolūendi vel ligandi potestas? Potestas (inquā,) quā tāta grauitate, tanta deliberatione, tāta cum insufflatiōis cāremonia data fuit. teste Iohanne in illo. c. 20. vbi ait. Hęc, cum dixisset, insufflauit & dixit eis Accipite spiritū sanctū. Quorū remiseritis peccata, remissa sunt, & quorū retinueritis, retenta sunt. Cum igitur hoc dici nequeat, consequēs est etiam aliis necessitatem imposuisse confitendi.

Tertium quo nostra propositio fundatur illud est. Quod ¶ nullū sacramentū a puro potest institui homine sine cōmissione saltem ad id speciali Quod late mōstro in. c. Sacrificiū. de cōsecrat. d. 2. post Thom. & alios in 4. d. 1. & Thom. 3. part. q. 64. art. 1. & 2. Ergo neq; illa pars sacramenti substantialis ab homine institui potuit arg. l. Que de tota. ff. de rei vēdi. Et. c. Pastoralis. §. Itē cum totū de off. deleg. Ergo neq; sacramētū pœnitētiæ, neq; vlla pars eius ab homine puro: sed a Deo. s. Seruatore nostro instituta est. At confessio, de qua tractamus, secreta & auricularis pars essentialis est & substantialis sacramenti pœnitentiæ. Non enim sine illa vllatenus illud consistere potest secundū omnes. Ergo etiam illa instituta est a seruatore Deo & Domino nostro.

Neq; vero dicas, quod Thomas a vīo ait in illo. c. 20. confessionē institutam quidē a Deo, non tamē præceptā, neq; aliud hoc argumēto pbari. Quoniā hoc eodem modo refellitur, quo replicam præcedentis fundamenti refellebamus dicentes: Datam quidē sacerdotibus audiēdi cōfessiones potestātē, non tamen aliis imposita confitendi necessitatem. Addo his tēpore Sixti quarti Salmaticæ ac in aliquot aliis Hispaniæ locis Petrū ab Osma & quosdā ipsi⁹ asseclas fuisse, qui dicerēt cōfessionem ex instituto humano

humano & ecclesie traditione cepisse cum quibusdam aliis erroribus. Contra quos Toletanus presul permissione sedis Apostolicæ processit, ac eruditorum collatione habita de unanimi consilio & assensu magistrorum & doctorum declaravit illas propositiones, per quas ille Petrus de Olina & eius sequaces predicti pertinaciter affirmare non verebantur confessionem peccatorum in specie ex vniuersalis ecclesie statuto non diuino iure compertam esse, & peccata mortalia, quoad culpam & penam alterius sæculi, absque confessione sola cordis contritione, prauas vero cogitationes sola displicentia deleri. Et, quod confessio secreta sit necessario non exigi, & non per acta penitentia confitentes absolui non debere, & Romanum Pontificem purgatorii penam remittere & super his, quæ vniuersalis ecclesia statuit dispensare non posse. Sacramentum quoque penitentiae, quantum ad collationem gratiæ, naturæ, non autem institutionis noui aut veteris testamenti existere: falsas, sanctæ fidei catholicæ contrarias, erroneas & scandalosas ac a fidei veritate alienas ac sanctorum patrum decretis & Apostolicis constitutionibus contrarias esse, manifestam hæresim continere dictæ permissionis & per illam sibi concessam facultatis vigore declaravit & pro talibus haberi & reputari debere decreuit. Quam declarationem postea ipsemet Sixtus cum Cardinalium concilio confirmavit: & eam pro indubitata voluit haberi, vt latius hæc omnia continentur in quadam extrauag. cuius caput est Licet ea, quæ fide digni auctores testantur.

32 Ex hac conclusione primo infertur per Pontificem Romanum ad sua confitendum peccata teneri. Quia diuina lege obligatur. c. Sunt quidam. 2. c. q. 1. Quamuis verum sit non ligari per. c. Illud Omnis. de penit. & ita non teneri absolute ad confitendum semel in anno. Quod etiam sensit Ioh. And in. c. Significasti. de foro. compet. & Fel. c. 1. de constitut. col. 9. Quod procedit tenendo illam, quam plerisque omnes Italos audio tenere, opinionem, quamque magnis viribus probare ac tutari conatur Thom. a vio. in lib. de primat eccles. 1. Papam esse supra concilium. Nam si teneremus alteram sententiam, quam schola Parisiensis cum tota fere Gallia sequitur, concilium vniuersale supra Papam esse. Et adeo quidem sequitur, vt Iacobus Almayn scribens in hoc ipso articulo in 4. d. 17. col. 3. 2. dixerit eum, qui contrarium assereret in Francia hæreticum iudicatum iri. Diceremus (vt ait ille) Romanum Pontificem statuto conciliorum ligari, ac proinde ad illud. c. Omnis. de penit. seruandum teneri, & vt quæuis alium illius canonis vigore debere semel in anno eucharistiam sumere, & consequenter, si peccati mortalis esset sibi conscius, sua peccata confessario a se delecto confiteri nisi secum eo modo, quo cum alio posset, dispensaret, Neutri tamen harum opinionum subscribimus, nisi quatenus ecclesia subscribit catholica.

33 Secundo infertur quiddam periculosum videri dixisse Panor. in illo. c. Omnis col. 5. s. præcepto de confitendo, si iure fuisset positum inductum, non potuisse Papam ligari neque illum obligari nec illud. c. Omnis. in concilio generalis per nerali

is confessio q. c.

nerali statutū: Et tamen, quia confessio ex generali quadam traditione & consuetudine ecclesiæ esset inducta, eum illa ligari. His enim verbis Pan. indicare videtur in ecclesiā dari posse potestatem aliquam inducendi legē, quæ maior esset & efficacior, quam sit potestas concilii vniuersalis. Quod tamen, vt falsum & hæreticū esse, ita puta eū id nō sensisse: sed ipsius mentē fuisse dicere statutū ecclesiæ ac decus & colorē perditum iri, si Papa sol⁹ non confiteretur. Quod tamen etiam falsum est, & adeo quidē falsum, vt Io. And. & Feli. loco superius citato sentire velint, quod dictū est, eū non teneri annuatim confiteri.

Tertio infert casum inueniri planū, in quo f̄ suprem⁹ CHRISTI 34
vicarius ab alio in terris ligari possit & absolui, nempe a confessario sacri
fico, cui se subdiderit iuxta gl. 2. quæ. And. Sicul & Rauēnati putat ibi
singul. c. Sane. 2. de off. deleg. quæ tamen similitē habet in. c. Nemo. 9. q. 3.
De quo plura in. c. Placuit infra dist. seq. in oppo. prima.

IN TERTIAM PARTEM GLOSSAE

ANNOTATIONVM SVMMARIA.

- 1 Confiteri tenentur Græci contra gl. & confiteri sunt soliti. n. 3.
- 3 Præceptum aliquod omniū Apostolorum abrogatum,
- 4 Confitendæ circumstantiæ.
- 5 Confessio nunq̄ laico necessario faciendā & interdū p̄niciose illi fieri.
- 6 Præcepta negatiua semper & ad semp obligare, affirmatiua vero semper, sed non ad semper. n. 7.
- 8 Lex de baptismo suscipiendo non obligat ad semper. Vnde non simul ac cōuerſi fuerūt & baptizati Martin⁹, Ambrosi⁹ & Cōstātin⁹, n. 28.
- 9 Peccat mortifere, cui peccatū mortiferū etiā præteritū placet.
- 10 Contritio peccatorū semel contritorum vel, quæ contrita esse p̄babili ter putantur, non necessaria. Imo neq; nondū cōtritorū, quoties illa memoriæ occurrunt etiā plenæ ac ad praxim accomodanti. n. 12. nā neque contritionem se habere vllus nouit. n. 11.
- 13 Davidis non omnia imitanda.
- 14 Peccat qui mortē interne manantem non vitat.
- 15 Mortuo nō tenemur ilico exhibere, quo vitæ restituatur, etiā si præsta re id possemus.
- 16 Mori simpliciter possim⁹, nō tamē ideo semp in mortis articulo sum⁹
- 17 Obligatus simpliciter statim soluere debet.
- 18 Confiteri non tenetur, qui venialia tantū habet. et ideo cōfiteri quidē poterāt, sed non tenebātur Apostoli post haustū spiritū sanctū. n. 19.
20. Obligatio

- 20 Obligatio ex contractu secundū mentē contrahentiū ligat: obligatio vero legis secundū mentē legislatoris. Et contrahentiū quidem mēs in dubio ad præsens tempus refertur, n. 21.
- 22 Obligatus ex delicto interesse statim restituat, pœnam non item. Nā pœna etiam ipso iure debita in conscientia foro non debetur, n. 23.
- 24 Præceptū de inimicitia Dei deserēda nullum est speciale. Nam neq; meremur bene neq; male statibus vel habitibus, 25.
- 26 Statum placere non status sed actus est.
- 27 Contritioni aut confessioni nullū certū tēpus lege diuina præscriptū.
- 29 Contritio & cōfessio iam iam morituro necessaria: comunicaturo itē, quidquid Thom. a vio deuiet. n. 30. necessaria item danti & accipiēti quodcūq; sacramentum. 32. Quare mortifere peccat, qui in mortali sacramenta suscipit aut confert. 33. Ideo baptizando adulto necessaria contritio vel saltem attritio. 34. Et confitens sine contritione v̄l attritione absolutionē suscipiens noue peccat. 35. Et qui nostra ætate confirmantur adulti fere omnes mortifere peccant, dum confirmantur. 36. Et ideo confirmantes episcopos difficile hodie a peccato exculari. 37. Et matrimonium contrahentes fere omnes noue peccare. 38. Hoc ipsum & fere omnes, qui minores ordines suscipiunt, admittere, n. 39.
- 40 Ordines minores verum esse sacramentum tenere tutius.
- 41 Confessio solis duobus sacramentis necessario præmittenda.
- 42 Monitionem consilium, non præceptum, iuris peritis esse.

EX HAC TERTIA PARTE GL.

Colligitur confessionem erratorum mortalium necessario nobis Latinis faciendam esse. Quæ conclusio clare fuit ex præcedēti, quam superius tenuimus nempe illā institutam & præceptam. & si non aperte & explicite, certe re ipsā & tacite ac implicite a Seruatore Deo ac Dño nro IESU CHRISTO.

Ex qua eadem infertur 2°. f. falsum esse, quod subiicit. gl. Græcos ad eādem faciendam minime teneri.

Infertur & tertio falsum esse illud aliud, qđ nostra gl. subdit. s. per verba illa Iacobi. c. 5, Confitemini alterutrum peccata vestra: qua parte de confessione sacramentali accipiuntur, consilium inducere non præceptum. Quoniam verum continent præceptum. Non quidem ipsius. Iacobi: sed domini Iacobi nempe ipsius met Seruatoris.

Addo quarto falsum item esse, quod gl. subdit, hoc præceptū. si fuisset Iacobi & ita puri hominis, non potuisse aboleri consuetudine contraria.

Quoniā

Quoniam facile est dare ^F praeceptum nō tantū a Iacobo illo vulgo mino ²
 re vocato, (quanquam semper magnus fuerit,) sed etiam a Petro & toto
 Apostolorum concilio inductum derogatum deinde consuetudine fuisse
 atq; ideo neminē eo ligari hodie. Actorum quidem. ¹ c. statutum fuit a
 concilio Apostolorum toto, nequis suffocatum aliquid ederet. Et postea
 in cōcilio Gangrēsi renouatū, vt est videre in. c. Si quis carnē. 30. d. & tamē
 consuetudine vniuersi orbis CHRISTIANI abolitum est. & licite
 hodie gallinis, perdicibus & aliis multis suffocatis Christiani vescuntur,
 siue lex illa Apostolica consuetudine sublata fuerit, siue a Paulo in. c. 14.
 ad Ro. cuius dicta probata fuerunt per Petrū Ro. Pon. in fine scđæ eplæ.
 Qđ voluit Tho. prima Secūda. q. 103. arti. 4. & Card. S. Xysti. c. Si quis
 carnem. 30. dist.

Adde quinto falsum item esse, quod subiicit gl. ^F apud Græcos non ³
 fuisse in vsu hanc, de qua loquimur confessionem sacramentalem: fuit
 etenim vt testatur Scotus in. 4. d. 17. Et diffuse monstrat conciliū Coloni-
 ense. fol. 111. §. Restat. cum multis sequentibus.

Neq; ob stare videtur. c. fin. quo se fundauit glossator supra. d. i. huius tra-
 ctatus de pœnit. Quia non habetur ibi nullos Græcos illa vti: sed Græcos
 indefinite ait peccata Deo confiteri. Secundo quod ait totā fere sanctam
 ecclesiā ea vti. at ecclesia Græca quæ. s. Græcis literis vtebatur, magna erat
 tunc ecclesiæ pars. & ita implicite sentit, quod supra de Græcis indefinite
 dixit, non esse vniuersaliter accipiendum. Tertio quod quādo id dixisset
 Theodorus, qui fuit illius cap. autor & Anglus nō tāta erat ei fides adhi-
 benda quāta illis, qui contrarium asserunt, quos cōciliū illud Coloniense
 citat multos & magnos cum eruditione, tum sanctitate viros..

EX QVARTA GLOSSAE PARTE.

Colligitur ^F peccatorum confessionē faciendā esse cum omnibus eorū ⁴
 circumstantiis. Quid circumstantia sit, & quotuplex & quot sunt circustan-
 tiæ, & quæ illarum confessario aperiendæ necessario & quæ nō, in primo.
 c. dicemus.

EX QVINTA PARTE GL.

Colligitur non nunq̄ laico esse confitendum, nempe quādo presbyter
 non adesset & articulus mortis instaret. Allegat pro hac conclusione text.
 in. c. Quem pœnitet. supra. d. i. quod parū probat. Sed text. iuris optimus
 est in. c. Qui vult. infra. d. 6. in illis verbis: Tāta itaq; vis est cōfessionis. & c.
 vt si deest sacerdos cōfiteatur laico. Vbi dicemus. ^F Nunq̄ esse necessariū ⁵
 confiteri laico, interdum vtile, interdum inutile, imo perniciosum.

EX SEXTA PARTE GL.

Colliguntur tria: primū teneri nos ad conterendū peccatū mortale statim, ac illud admiserimus. Secundum: teneri nos etiam confiteri si modo peccatū fuerit publicū. Tertiū publica peccata in hoc differre ab occultis Pro duobus primis facit primo. c. Ille rex. supra. d. 3. Qd̄ habet regē illum ac tantum ac tā potētem nēpe David, nec exiguo tēporis momēto penes se delicti passum fuisse manere cōscienciā: sed prēmatura cōfessione atq; immenso dolore reddidisse peccatum suum Domino.

Secundo quod Symmachus Papa relatus a Gratiano in sūma supra d. 83. ait. Non est grandis differentia an letum inferas an admittas: Mortē enim languētibus probatur infligere, qui hanc, cum potest, non excludit. Ergo paria videntur quod te formaliter occidas vel occisum, ab illa spiritali morte, cum possis, nō liberes. Sed quādo te spiritaliter occidis mortaliter peccas. c. Resuscitatus. c. Omnis de pœnit. d. 1. Ergo &, quoties te in peccato mortali esse meministi, ni te ipsius pœnituerit, mortaliter peccas.

Tertio facit, quod mors spiritalis peior est tēporali iuxta illud mors peccatorum pessima. text. vulgatus. c. Itāne. 32. q. 5. & iuris optimus in. c. Sacris. quod met. caus. ibi. Pro nullo metu quis debet peccatū mortale. & c. Ergo magis debeo vitare mortē spiritalē, quam corporalē. At qui non vitat mortem corporalem ab intrinseco saltem manantem, peccat. c. Pasce 86. d. iuncto. c. Si non licet. 23. q. 5.

Quarto Ecclesiastici. 5. scribitur. Ne tardes conuerti ad Dominū neq; de die in diem differas. At is, quem non statim ac meminit sui peccati, pœnitet: tardat ad Dominum conuerti, & ita transgreditur illud praeceptum. Præcepti autē transgressio peccatū est letale regulariter. c. Nā de cōstitut. c. 2. de maiorit. & obed.

Quinto regula est iuris. ff. In omnibus obligationibus, quibus dies nō ponitur, præsenti die debetur. Habetur etiā in. l. Eum qui calēdis. §. Quoties. ff. de verb. obligat. §. Omnis institut. de verb. obligat. Sed qui morti fere peccauit conterere illud corde & confiteri ore sine die tenetur. c. Dixi c. Quē pœnitet supra. d. 1. ergo statim debet id facere.

6 Sexto f̄ praecepta negatiua semp̄ & ad semper obligāt Archid. in præsenti & in. c. Præcepta infra de cōsecr. d. 1. & in. c. Si pecauerit. 2. q. 1. Et Pā. & alii in. c. Nouit de iudic. licet affirmatiua semper sed non ad semper. Cuius diuersitatis rationē ponit diuus Tho. scda Scda. q. 33. art. 2. At negatiuo praecepto vetamur esse Deo inimici: ergo quoties agnoscim⁹ nos esse tales, & ilico non curamus ab ea inimicitia exire, denuo peccare videmur.

Septimo confirmantur hæc autoritate Thomæ in 4°. d. 17. q. 3. art. 1. qui ait. Ad contritionē tenetur homo, quando memoriæ occurrūt peccata, cū
præcipue

præcipue in piclo mortis existit aut in alio articlo. &c. Facit quod ibidem Palud. limitado Thomæ ipsius dictum ait esse verum, quoniam peccata occurrunt memoriæ in materia practica. i. tanquam reiicienda siue detestanda vel acceptanda.

Pro contraria tamen parte facit. Primo, quod si affirmatiua præcepta quavis semper obligent, non tamen (ut dictum est) ad semper. i. pro quouis tempore obligant secundum Archid. & Pan. in locis in postremo argumento pro altera parte citatis. Sed præceptum de conterendo mortali peccato & præceptum de confitendo eodem sunt affirmatiua: Ergo non ligant, nisi pro tempore determinato ab eo, qui potestatem id faciendi habet, vel tempore naturali ratione determinando. At nulla lege determinatum est, ut ilico post peccatum admissum vel eius habitam memoriã sub noui peccati pena excamur a peccato. Sed neque vlla id naturali ratione concludi potest. Ergo non tenemur ad id ilico faciendum.

Secundo facit quod si lex de baptizando non obligat catechumenos ad ilico baptizandum. Immo iure nequeant, nisi duobus anni temporibus, baptizari c. Duo. de consecrat. d. 4. Ergo neque præceptum de confitendo vel conterendo. argumento a simili vel maiori desumpto.

Tertio facit, quod si lex de comunicando non obligat, nisi pro certo anni tempore. c. Omnis de penit. & remiss. Ergo neque lex de conterendo vel confitendo, siue occulta sint, siue publica peccata ad ilico id faciendum obligat.

Quarto pro hac parte facit. c. Quod quidam. de penit. & remiss. quod habet audiendam esse illius confessionem, qui confitetur quidem crimina sed ait abstinere non posse. Immo etiam tex. habet talẽ penitentiã admittendam esse: quanquam vera non est. Ecce memoriã peccati & plenam & in materia practica sine contritione. quia non est cum tali displicentia peccati, quæ propositum vitandi peccata comitetur.

Postremo dura res esset, quod toties nouo peccato peccarem, quoties meminimus præterita peccata, siue placeant siue displiceant, sed adeo tenuiter: ut ad contritionem non sufficiat, siue neque placeant vllatenus neque etiam vlla ex parte displiceant. Durum item & molestum recolere, quoties id a nobis factum fuerit. At Dominus apud Matthæum, 11. c. ait: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. & mox: Iugum enim meum suauis est & onus meum leue.

Pro resolutione omnium horum annotandum primo, aliquot esse in hac re oibus recepta: aliquot autem controuersa. Et de receptis quidem primum est, teneri nos ad cauendum ne vnquam, quod admisimus, peccatum nobis placeat. Ois enim consensus in peccatum mortale mortalis est & letifer. c. Sicut tribus gradibus. de penit. d. 1. c. Sed pensandum. d. 6. Secundum non teneri nos coterere peccata semel contrita argumento illius. Nam. 1. Non iudicat Deus bis in idipsum. Et habet in. c. Quid ergo. 23. q. 5. &c. At si. §. de adulteriis. de iudic.

b Tertiũ

Tertium, non teneri nos contere etiam illa peccata, quæ nos existimamus iam contriuisse. Quamquam vere non fuerint contrita: siue, quia dolor ille nisi non fuit gratia illa, quam gratum facientem appellant, informatus: siue, quia forte non fuit sufficiens ex parte nostra, quamquam probabiliter sufficiens aestimari potuisset illi præsertim, qui eam habuit. Probatur hoc, nam si contrarium dicatur sequeretur omnes, qui unquam peccarunt, semper teneri ad contritionem omnium peccatorum quolibet bene contritorum & confessione detectorum. Nemo enim, nisi superne id sibi reueletur scit, an sit odio vel amore dignus. Ecclesiastæ. c. 9. c. fin. de purg. cano. Ergo qui semel capitaliter peccauit, cum nescierit: an unquam vere fuerit sibi peccatum condonatum. sequitur nunquam non tenendum ad conterendum illud. Quartum est, quod non tenemur contere, quando non occurrunt memoria. Quintum, quod neque etiam, quando transeunter & aliud agenti occurrunt. ut si quando, aut doctori docenti, aut verbum diuinum facienti, aut orationem in concione habenti vel disputanti memoria peccati alicuius occurrat, ad illud tunc conterendum non tenebitur. Quoniam in agendis ordo est seruandus. §. Nihil inordinatum auth. de hæred. & falcid. c. Ad hoc. 89. d. At si aliud agentem oporteret contere peccatum, cuius incidit memoria, actiones diuersæ confunderentur. Sextum, quod neque sufficit, ut plene & nihil aliud agenti occurrat huiusmodi memoria: sed oportet, quod practica vel ad practica seu praxim directa memoria occurrat, puta quia meminisse plene peccatum: Non ut disputem quale vel an sit peccatum, sed quo illud abominer vel amplectar & placeat. Hanc conclusionem affirmavit Palud. in. 4. d. 17. q. 1. col. 3. vers. Secunda conclusio. & probatur. Quia non tenetur quis plus ad conterendum peccatum, quam ad diligendum Deum. At si, cui Deus occurrat speculatiue, non tenetur ipsum tunc diligere. Ergo neque peccata speculatiue occurrentia tenetur conterere. Quia similium idem est iudicium. c. Dudum. 2. de electio. l. Illud. ff. ad leg. Aquil. Hec dicta sex plerisque omnibus recepta sunt. Septimum autem inter autores controuersum est: quando plene ac practice peccatum memoriae occurrerit, abominandum videlicet sit siue detestandum aut amplectendum, an tunc noue peccetur: si contritio non habeatur. In qua re nobis ea opinio videtur verior quæ habet non esse sub noui peccati pena illius contritionem habendam: sed satis esse, quod peccatum non placeat, licet neque displiceat, vel etiam displiceat ita tamen, ut illa displicentia non perueniat ad illum, quem contritio exigit, gradum & statum. Hoc septimum efficaciter videtur probari quarto fundamento & aliis tribus absurdis, quæ contrariam opinionem consequerentur. Quorum primum est, quod satius esset populum a parochis & concionatoribus non inuitari ad confessionem peccatorum generalis. Quonia verbis illius confessionis generalis multis veniunt in memoria peccata sua practice tanquam detestabilia. Et tamen maior pars populi, imo fere

totus non vsq; a deo dolet, vt ad contritionem perueniat ille dolor: & ita peccaret mortaliter nouo peccato. Secundum absurdum, quod conleque retur, est eos, qui confessionē adornāt et se ad illam faciendam parant, cū id facere incipiūt, peccare mortaliter, vt plurimū. Quia vt plurimū nō est eis ab initio dolor contritionis, sed solum attritionis. Tertium autem, qđ conlequeretur absurdum, est omnes, qui peccatum mortiferum nondum contritū atterūt, mortaliter peccare. Quibus quida vero alieni? Qđ aut hęc sequerentur patet, quoniam in temporis momento cōtritio haberi potest iuxta illud Ezechielis. 33. In quacūq; hora ingenerit peccator omniū iniquitatū eius nō recordabor. c. Pōderet. 50. d. si ergo q̄ ciriffime comode potes ad cōtritionē peccati memoriæ occurrentis habendam sub nouo teneris peccato: & triplex genus hominū prädicitū recordatur peccata mortalia nondum contrita, & temporis momēto ea cōterere potest: Sequitur profecto eos præcepti transgressores esse eo, q̄ ea non cōtriuertunt, & per conlequutionē mortaliter peccare. Et ita primis malū fuisse generalem cōfessionē fecisse, malū secundis peccata sua reminisci cœpisse, malū tertiis attritionē habuisse.

Neq; mihi dicas scandalū hoc esse acceptū non datū. &c. quia nolo concludere inducentes ad attritionē peccare. sed eos, qui inducuntur. Quia & facile fuerit concludere inducentes ad attritionē primū, quo paulatim ad contritionē inducātur, peccare. quod vix pius audiat. Hanc cōclusionē in specie asseruit Adrian⁹ Papa huius nominis. 6. vir plane pius in. 4. de cōfess. q. 3. col. 2. & Thomas a vīo quolib. 7. quod in paruis opusculis est. fol. 54. Vbi subtiliter hoc probat. Idem tenet etiā in. q. 3. de cōfess. et ante illos vir plane pius Thomas ille Aquinas secunda Secunda. q. 14. art. 2. cū ait. Finalis impenitentia dupliciter capitur: vno modo pro proposito nō pœnitendi, & sic est speciale peccatū. Alio modo pro permanētia in peccato, quia non dolet: & hęc est circumstantia peccati & nō speciale peccatū. Ecce quod permanere in peccato mortali nō auget numerū peccatorū. Nā secundū hunc grauissimū autorē numer⁹ nō est peccati circumstantia vt mox in. c. sequenti trademus. Facit vltra prædicta q̄, nisi hanc opinionē teneamus, tenere oportebit nunquā aliquē de solo vno peccato puniēdū. qđo quidem semper aderit aliud, qđ in non conterendo illud admisit.

Nō obstat, q̄ p cōtraria parte allegata fuere. nō primū: Cōcedo enī Dauidē a monitiōe Natā pphetæ statim habuisse cōtritionē: sed dico nō esse necessariā illationē: f. Dauid hoc facit, ergo & nos id facere tenemur. Nā & 13 Dauid media nocte ad laudādū Dñm surgebat. Media nocte (inquit) surgebā ad cōfite dū tibi. Psal. 118. At nō quiuis rex & quilibet alius eius cōditionis, cui⁹ erat Dauid ille rex tātus, tenet id facere. 2º. q̄ suū illud peccatū nō cōtriuert Dauid statim ac illud admisit: sed posteaq; fuit monitus Et

tamen non legimus Dauidem pœnituisse, quod non pœnituisset statim, sed tātū: quod pœnituisset adulterii & homicidii. Et ita ex Dauidis facto fortius pro nostra, quam pro cōtraria parte colligitur, quo soluitur primū .s.c. Ille rex. supra. d. 3. huius tractatus.

- 14 Ad secundum cōcedo ꝑ peccare illum, qui non liberat quū potest a morte corporea interne saltem manante puta fame, antequā illa mors eueniat iuxta illud Symmachi. 83. d. in summa. Sic etiā fateor eū, qui se vel aliū a morte spirituali, nempe mortali peccato liberare potest anteq̄ moriatur, debere illum liberare. At sicut ꝑ iam mortuū non tenetur ilico resuscitare
- 15 corporaliter, etiam si potest: quod suo frequenter exēplo docuit IESVS Ita etiā, qui se vel alium spiritualiter mortuū videt, nō tenetur ilico sub nouo peccato suscitare vel facere, quantum potest, quo suscitetur.

Ad tertium eodem modo respondeo, quoad secundum.

- Ad quartum respondeo illud sapientis Ecclesiastici. 5. Non tardes conuerti ad Dominū neq; differas de die in diem. consiliū, non præceptum, vtilitatem, non necessitatem continere secundum Alexandrum A lensem quarta parte. q. 77. mēbro. 4. art. 1. Et si quis vrgeat: vnde scit Alexander id esse potius consiliū, quam præcepti? Respondeo id posse colligi ex ea, quā sapiens subiicit ratione. s. subito enim venit ira illius. &c. Hec enim ratio demonstrat dictū, quod per illā cōfirmatur, non ligare necessario. quoniā non concludit periculum necessario timendum. Quamuis enim ira Dei qñq; subito adueniat: vt plurimū tamen non ita euenit. Et ita licet quolibet momento perire possimus & mori: ꝑ non tamen ideo dicimur in extremis vel ipso articulo mortis constituti. Quia probabiliter putamus non instare mortem. Hinc est quod si quis letali culpa infect⁹ subito moriatur dānabitur quidē & castigabitur ob eā culpā: non tamē ob illā, quā cōtraxit eo, qđ in periculo moriēdi cōstitutus sibi nō cauit secundū Adrianū. q. 3. de cōfess. col. 4. Secūdo potest ad hoc argumētū respōderi dictū illud Ecclesiastici necessitatē quidē significare vitādi periculi, qđ moriens incurrere posset, nō autē nouū peccatū vitādi. Qđ fere in priorē solutionem recidit.
- 16

- Ad quintum concedo eum, qui sine die & sine conditione promittit, presenti die debere, & regulariter ꝑ oēs, qui ex aliquo cōtractu simpliciter obligātur, teneri ad statim soluendū: ita tamē, vt nō veniat veluti cū sacco paratus. l. Ratū. l. Quod dicimus. ff. de soluti. sed cum quodā moderamine & cum quodā competenti spatio, quod iudex arbitret. gl. memorabilis in. §. fin. Institut. de inutil stipul. & ibi Angel. qui & oēs alii hoc ipsū tenēt in. §. Omnis. Instit. de verborū. quāuis cōluetudo iā fere vbiq; declarauit illud moderamē decem dierū esse vt dixit. gl. in. l. Si debitori. ff. de iudic. & facit. l. Promisor. §. 1. ff. de cōstit. pecu. Qui decē dies dat cōstituētī se ꝑ alio soluturū. At nō tenemur nos cōterere peccata ex nrā ꝑmissiōe: sed ex lege
- als q̄ gl. so

lege diuina & naturæ id disponente.

Contra tamen hoc opponat aliquis: primo, quod eadem ratio videatur in obligatione, quæ ex lege descendit, & in ea, quæ ex contractu. Secundo, quod obligatus ex delicto ad statim satisfaciendū tenetur. Nam & fur semp dicit in mora esse. l. In re furtiua & l. fin. ff. de condict. furt. & nos ex delicto tenemur contere ac confiteri. Quoniā, qui non peccat, non tenetur contere ac confiteri secundū omnes in. 4. d. 17. Vbi recte quidam annotarunt vanum esse putare virginē matrem solitā confiteri Iohanni suo filio I E S V substituto. Quin & recepta sententia est etiam, ^F qui tantū 18 venialiter peccat, non teneri ad conterēdum vel confitendum iure saltem comuni. Quod forte in causa fuit quod de nullius Apostolorum cōfessio 19 ne vllus quidquā prodiderit. Quippe quod nullus eorū ab hausto spiritu sancto saltem mortifere peccauit: & neminem eorū oportuit cōfiteri, licet potuisset vel venialia vel mortalia prius admissa, quā ad CHRTVM se conuertissent, aut cœlitus die Pentecostes confirmati fuissent. Igitur, cū ex delicto, & non qualicunq; sed mortifero ad contritionē & confessionē teneamur: sequitur nos ad eam statim faciendā teneri.

Ad horum prius respondeo longam esse differentiā inter obligationē 20 ex contractu & obligationē ex lege descendentē. ^F Quia contractus secundum propositum contrahentium obligant. l. 1. §. Si conuenerit. ff. de posit. & c. Contractus de regul. iur. lib. 6. Lex autem secundum eam ferentis mentem. Quæ vero mens sit contrahentium in dubio, lege declaratū est nē pe vt, qui obligatur, ad statim soluendum teneatur. Quæ vero mens sit legislatoris per eius ipsam legem vel alias leges apparere potest, Apparet autē 21 per plurimas leges & rationes naturales affirmatiua præcepta pro quouis tempore non obligare. Quibus illud Ezechielis addi potest. Nolo mortē peccatoris: sed vt magis cōuertatur & viuat. Dedit enim Deus clemētissimus, quæ ipsius maxima est clementia, totum vitæ spacium, quo nos erratorum pœniteat. c. Nemo. c. Nullus infra dist. 7. cum tamen contrariū de 22 contrahentiū animo experientia constet. Secūdo q; per cōtractus ita obligamur, vt constituamur quasi alieni detentores. l. Qui actionem habet, rem videtur habere. ff. de regul. iur. Qui vero per legem affirmatiuā, non ita: sed ad opera virtutis peragēda, quæ loco, tempore, modo, fine debitis sunt facienda. Tho. secunda Secundæ. q. 33. arti. 2.

Ad posterius autem respondeo ex delictis duas vt plurimum obligationes nasci: vna qua damnum passo tenemur damnū a nobis illatum restituere. altera, qua Reipub. vel iniuriam passo tenemur, nō pro bonis, quæ abstulim⁹, sed pro iniuria illata satisfacere. Concedo ergo ^F eū, qui ex deli 22 cto tenetur, teneri ad restituendū statim dānū, qd̄ intulit, iuxta leges illas in argumēto allatas. & iuxta. e. Sæpe de restit. spoliat & scripta per vtrūq;

Thomá secunda Secunda. q. 60. art. fin. Nego tamen vllum pro delicto teneri statim, quoad alteram obligationem. s. quoad pœnam pro iniuria exoluendam: siue illa corporea fuerit, siue pecuniaria. Imo a plerisque omnibus recepta est. gl. putata. sing. quæ postrema est. c. Fraternitas. 12. q. 2. 23 quæ habet. Neminē in conscia donec condēnetur ad pœnam exoluendā teneri. Quā etiā in pœna ipso iure incurſa locū habere alias probaui: in c. 1. de cōstit. contra Pan. & Feli. ibi col. 12. secutus in hoc multos & in his Tho. a vio omniū subtilissime in hac re loquutū in illa. q. 62. Obligatio aut hęc conterendi vel confitendi non tangit restitutionē alicuius ablati, sed satisfactiōē iniuriæ a nobis Deo illatæ: Idcirco nō tenemur ad statim illam faciendā. Quanquā statim teneamur, quod damnū alicui dedimus, restituere.

Ad sextum respondeo cōcedendo illum, qui Dei amicus est, teneri præcepto, non quidem speciali: sed generali, ne fiat inimicus eius. Concedendo item eū, qui est inimicus Dei, teneri, ne fiat magis inimicus eius. Et cōcedo eum, qui fit inimicus Dei vel inimicior, quam erat, peccare quidem nouo peccato contra illud præceptū generale & contra aliud aliquod particulare. 24 Nego tamen esse vllum præceptum negatiuū, quo vetemur manere in illa inimicitia cōtracta. Et ita, licet concedam malū quidem esse manere in inimicitia tali, quia malus est status, sicut & malum est habere habitū vitiosum: nego tamen male fieri. Quia id non est actus sed status. Et constat neq; bene neq; male nos de Deo mereri statibus vel habitibus bonis vel malis: sed actis recte aut torte pfectis per ea, quæ tradit Aquinas secunda Secunda. q. 183. art. 1. & q. 184. art. 4. Actio tamen est etiam si 25 talis malus status placeat. quod peccatum esse nemo negat. Sed aliud est statū, in quo quis est, malū, ipsi placere, aliud eum simpliciter in malo illo statu manere neq; abominando illum neq; mente vel verbis laudando.

Ex his ergo perspicuū fuerit primo tanta esse in nos Deum clemētissimū clementia, vt nolit nos noue peccare nō conterendo peccatū letale, etiā si memoria versemus illud sine dolore, modo nullatenus placeat, quanquā periculo proximū videtur plene ad vsum meminisse peccatū & illud neq; placere neq; displicere, quod aliquos in diuersam partem mouere potuit, Sed hoc primo, vt verū est in peccatis carnis, ita non est in aliis multis. 2º. tantū periculi est in contritis, ac in non cōtritis. Tertio displicere possunt citra contritiōē & dolorē ea dignū. Consiliū tñ lōge saluberrimū & omni affectu amplectendū fuerit de omnibus peccatis siue contritis siue non cōtritis, quoties ita memoriæ occurrerint, dolorē cōcipere p virib⁹ egregiū. Perspicuū fuerit & 2º. nō teneri nos ad statim peccata, quæ admisimus, letalia confitendum. Nam si, quod magis videtur inesse non inest, neq; id qd min⁹. gl. c. Cum in cunctis. de electio. in princip. text⁹ in. c. Si paulus. 32. q. 5 c. Quali

c. Quælibet. 40. dist. At magis est necessaria contritio, quæ sola sine cōfessione actuali iustificat animā. c. Dixi. supra. d. 1. q̄ cōfessio actualis, q̄ sola id non efficit. Et ita magis videmur ad eā, quā ad cōfessionē teneri. Ergo si non tenemur statim conterere, neq; statim cōfiteri obligabimur.

Suboritur tamen quæstio necessaria. s. quando igitur tenebimur ita cōterere, aut cōfiteri, vt nisi hoc fecerim⁹, noue ac capitaliter peccaturi sim⁹?

Ad hoc respondeo primū attenda sola diuina lege, nullū tempus contritioni vel confessioni faciendæ determinatū esse. Primo enim hoc nulla lege diuina cautū inuenias, & erubescendum sine lege dicere aliquid lege definitū dixit Imperator in. §. Consideremus Auth. de trient. & lemist. collat. 3. facit. c. Legatur. 24. q. 2. Deinde, quia lex de conterendo ac confitendo affirmatiua est, neq; magis astringere videtur, quam lex de baptizādo, quia de similibus idem iudicamus. c. Dudū. 2. de elect. At lex de baptizando iure diuino nullū tempus habet determinatū, vt sentit Thomas 3. part. q. 68. art. 3. Quod clari⁹ ibi alter Thomas affirmat. Nam & Martinus octo annis mansit catechumenus. Et Ambrosius longo tempore. Constātinū aut Imperatorē in obitū vsq; suum distulisse baptismū autor est Ambrosius in oratione de morte Theodosii. Tertio, quia præcepta negatiua ex parte temporis tunc demū ligāt, quando tempus necessitatis articulū adducit. Tho. in. 4. d. 17. q. 3. art. 1. At præceptū de conterendo ac confitendo affirmatiuum est. Ergo ex parte temporis tunc ligabit, quando tempus necessitatis articulū induxerit.

Ex hac postrema ratione sequitur primo ⁱⁿ mortis articulo constitutum ad conterendum & confitendū teneri. Quoniam talis articulus necessitatem concludit faciendi, quod illius præceptis affirmatiuis iubetur. Nā ille articulus indicat verisimilē huius vitæ terminū adesse. Et contritio cū confessione durante hac vita facienda est: ergo tunc oportet illa facere. Et in hac conclusione omnes conueniunt.

Ex eadem ratione sequitur secundo toties quem ad conterendū & ad confitendū peccata teneri, quoties occurrit ei actio aliqua, quæ necessario exigit, vt se contritio & confessio præcedat: ^{qualis est illa dulcissima Eucharistiæ sacramenti assumptio. Illud enim post letale peccatū admittū nemo percipere debet, nisi contritus antea fuerit, & cōfessus. gl. in iure vnica. c. De homine. de celeb. miss. quam totus mundus seruat. Quæ omni dubio procul tenenda est & seruanda, vt ibi alias late ostendimus: quāquam Thomas a vio in summa verbo. Communio, & latius. 3. parte. q. 80. art. 4. & 1. ad Corint. 11. c. asseruit non peccaturum mortaliter, qui habita contritione ante confessionem eucharistiam sumeret. Quamuis id nemini sit consulendum. Quæ opinio licet meo iudicio difficile repelli possit per solas sacras literas aut per solam naturalem rationem aut sola iura}

32 Pontificia: satis tamen mea sententia exploditur per cōsuetudinem. Quā
do quidem ^f consuetudo vniuersalis perinde ligat, ac lex vniuersalis, & cō
suetudo particularis, ac lex particularis. c. fin. de cōsuetud. l. De quibus. ff.
de legib. tex. iuris optimus in proposito. c. Ecclesiasticarū. 11. dist. At cōsue
tudo ecclesiæ vniuersæ iā inde ab Apostolorū tempore habet: nequis, nisi
confessus, ad sacrā admittatur comunione, si est copia confessarii. Ergo
illa lex consuetudinaria obligat. Per quā cōsiderationē nostra, quā glossa
illa sing. olim asseruit, fundatur propositio, & omnia Thomæ a vīo argu
menta soluantur quippe, quæ in eo fundantur, quod nullo iure Pōtificio
nostra probatur positio. Satis enim superq; est eandem totius CHRIS
TIANISMI consensu mille quingentos annos seruata. Quando
& multo minus temporis ad huiusmodi legem inducēdā suffecisset iuxta
quæ in illo. c. fin. & in illa. l. De quibus. disponuntur & concluduntur.
Facit, q; maiorē ad hoc sacramētū suscipiēdū præparationē voluit Ap̄tus
fieri, vt sentit in illo. i. ad Corinth. c. 11. quam ad alia sacramēta suscipiēda
De illo enim solo dixit: Probet autē se homo. &c. At in aliis quoq; sacra
mentis suscipiendis exigitur contritio: ergo ad hoc suscipiēdū desideratur
cōfessio. Facit et quod cōsuetudo est legum interpret optima. c. Cū dile
ctus de cōsuetu. l. Minime. ff. de leg. etiā iuris diuini dubii, quod asserit
Pan. recept⁹ ab aliis in. c. At si de iudi. col. 13. & illud Ap̄ti probet autē. &c.
de probatione per confessionem interpretata est cōsuetudo mille quingē
torū annorum: ergo de illa est intelligendum.

33 Infertur tertio ^f necessariā esse contritionē quodlibet aliud sacramen
tum danti vel accipienti, quoniam illa sacramenti datio vel acceptio neces
sitatē inducit adimplendi præceptum illud affirmatiuū de conterendo.
Quia sacramenta neq; accipi possunt iuste neq; dari ab eo, qui saltem nō
est contritus vel se nō existimat contritū. De accipiēte quidē videt̄ text.
in. c. Per Esaiā, 1. q. 1. vers. sacrificia ibi. Tale cuiq; fit, quali corde ad acci
piēdum accesserit. Sed quia ibi solū de eucharistia loquitur aptiora sunt
proposito verba illa. vers. Hoc pene ibi: Omnia sacramēta profunt digne
sumentibus. quæ a contrario innuūt indigne sumentibus obesse. textus tñ
mea sententia iuris optimus est in. c. Illud. 95. dist. In quo Innocentius de
sacramento vnctionis extremæ agens ait. Non pœnitentibus istud fundi
non potest. quia genus est sacramenti. Quæ ratio concludit nullū sacramē
tū impœnitenti esse dandū. Facit & ratio necessaria: Sacramēta instituta
sunt a Seruatore nostro & data, quo per illa gratiā primā vel eius augmē
tum consequamur: qui ergo agnoscens vel agnoscere debens se in eo esse
statu, qui gratiæ consequendæ repugnat, nēpe in peccato mortali: scit aut
scire debet in vanū & frustra se illud accipere. Ergo irreuerentiā erga sacra
mentū comittit ^f, quod peccatū esse grāde nemo ambigit. Est enim sacri
legiū

legiū, argumento eorum, quæ scribit Thom. secunda Secūda. q. 99. art. 1. Quod vero dans sacramentū, ni prius se per cōtritionē probauerit, peccet probat illud. c. Per Esaiā. 1. q. 1. vers. Hoc pene. in illis verbis. Omnia sacramenta indigne tractantibus obsunt, profunt tamen per eos digne sumentibus. *Quanq̄ dici posset, quod quidā vir grauis aiebat dantē vel recipiētē sacramentū in mortali non ideo peccare, quia non conteritur: sed quia irreuerens & indispositus ministrat sacramentū vel recipit. Sed quia hoc effectū cū eo, quod dixi & dicā, idem fere (quanq̄ subtilius) est: comuniorem loquendi modū sequar.*

no pot hoc sane dici, am ideo irreuerenti qd male, et qd mal. ideo peccatur

Quarto sub infertur *f* adultum, qui baptismo contritione peccatorum vel certe attritione tali quæ sacramenti accessione fiat contritio non præhabita suscipit, peccare. c. Firmissime. 15. q. 1. c. Omnis. c. Agūt. de cōsecrat. d. 4. tradit Thomas. 3. parte. q. 6. 8. art. 6.

Quinto sub infertur *f* eū, qui sine contritione vel attritione prædicta, sua peccata confitetur cōfessario & ab eo absolutionem suscipit, peccare. Accipit enim in malo statu sacramentū. c. Quod quidam. de pœnit. & remiss. quod habet cōfessionē illius, qui nō est contritus, admittendā quidē: sed eū non esse absoluendū. Quot ergo (bone Deus) iracundi & infensi peccant confitentes & absolutionē irreuerentissime accipiētes antequam e suis pectoribus similitatē odiū & vindictæ appetitum eradicient: Quot concubinarij & alij vitio carnis infecti, & in his etiā sacrifici nonnulli horrenda peccāt, dum anteq̄ concubinas & peccandi occasiones propinquissimas integre relinquunt, vel sine firmo nunq̄ ad eas redeūdi proposito diebus vel hebdomadis singulis confitentur & comunicant vel celebrant ter horrende peccātes: Primo quod cōcubinas vel occasiones peccandi non dimittant. Secundo, quod absolutionē impudentes accipiant, Tertio, q̄ impudentius comunicant. Quot itē magnatum obsequijs deputatorum confitentes peccant, dū sine firmo ac integro proposito nunquā suis heris, cum offensa diuina parendi se absolui patiūtur: Et tamen huiusmodi peccatorū nec pœnitent eos, imo nec meminerunt.

Sexto sub infertur, *f* quod dolor simul ac pudor est dicere, omnes fere, qui ad discretionis ætatem, antequam confirmarentur, peruenerunt, peccasse aut peccare mortaliter, dum cōfirmationis sacramentum accipiunt.

Vix enim quenq̄ reperias, qui sacramentū illud sacrosanctissimū suscepturus suam magis verrat conscientiam, quam si pransurus esset, aut tantum Episcopū alloquuturus. Et tanto meo iudicio grauius in hoc peccatur, quanto id sacramentū est maius ac tale, quo sine nullus est perfectus

CHRISTIANUS. c. i. de cōsecrat. d. 5. *f* Quin. & ausim, dicere me nō intelligere satis, quomodo a peccato excusent Episcopos pueros grādiusculos & alios maiores confirmantes nulla prius, quo per cōtritionē animos

Deo

Deo parent, monitiōe prēmiffa. præfertim quod in. c. Vt ieiuni. de cōsec. d. c. statutū video monendos esse, qui confirmandi sunt, vt confessionem faciant peccatorum.

39 Septimo infert, qđ multis lachrym'is erat deplorādū^f oēs fere, quot quot contrahūt matrimonia cū sanctissimo sacramēto fādissimū letaleq; peccatū contrahere. Si quidem pauci sunt, & collatiōe aliorum vnus vel duo vel (vt ille ait) nemo, qui ad eam rem, tanq̄ sacramentū, accedat. sed potius, tanquā ad rem quādā voluptuosā & pecuariā. Quod corollariū ante nos Diuus Antoninus et omnes alii posteriores asseruerunt.

Octauo infertur, vt honestū & sanctum, ita necessarium esse, quod ordine insigniēdi sacro faciunt: nempe, quod animas suas ad eam rē saltem per contritiōē peccatorum suorum præparant. Ordo enim vnū ē septē noui testamenti sacramentis est gl. putata sing. in. c. Veniens. de transact. Probat late in quarto. sentēt. d. 24. Probat neruose consiliū Coloniēse nuperrimū. fol. 190. §. Cū aut. Quæ me ipsa rō antehac mouit, vt affirmarē eum, qui minoribus ordinibus aut certe vno ex illis insigniēdus est, necessario debere suorū peccatorū contritiōē præmittere. Quoniā frequentior docentiū opinio est proprie quēlibet minorē ordinē sacramentum esse: quanquā postea, quia magnæ apud me autoritatis viros cōtra sentire vidi & conciliū Coloniense id indefinitū reliquit. fol. 198. pag. 2. prope finem, paulū in eo asserendo cessauit. Nunc tamen id ipsum assero. Quia primo donec aliud eccl'ia iudicet i ea sum opinioē, vt putē^f illos a CHRISTO Seruatore institutos: atq; ideo sacramentū esse. quanquā circa illorū ministrū video quādā specialia. Secundo quod nemo, qui contrariū tenuerit, negare potest hanc rem nō esse dubiā, donec aliud eccl'ia determinet. Ergo, qui eis insigniendū se in peccato mortali exhibet, piculo se subicit in statu dānato suscipiendi: cui consequēs est ipsum letaliter peccaturum. Quia, qui periculū amat peribit in illo. Ecclesiast. c. 3. c. Ad audientiā. de homicid. Quod late tradam in. c. Si quis autē. infra. d. 7. Non sum tamen nescius respōderi mihi posse cessare hoc argumentū in eo, qui contrariā partē bona fide crederet esse verā iuxta glo. sing. c. Capellanus de fer. & alia multa que in illo. c. Si quis autē. citabuntur. Quod tamē prædixi, vt tutius, amplector.

41 Nono infertur^f non esse præceptū vllum, quo sub damnatione perpetua teneamur prius confessi alia sacramēta suscipere, præterq̄ eucharistiæ ac pœnitentiæ, Nulla enim lege naturaliter vel superne a Deo data id vsq̄ reperitur præceptū. Nulla item humana lege id iuberi comperias.

Contra quæ tamen facit primo. c. Vt ieiuni de consecr. d. c. quod habet confirmationis sacramēto insigniendos ad confessionem esse monēdos. Secundo facit quod Palud. in Quarto. d. 7. q. 2. col. 2. dixit ad sacramētum confir-

confirmationis, ordinis & extremæ vnctionis suscipiendū necessariā esse peccatorū confessionē actualem Tertio Thomas quolib. 1. art. 11. ait ate ordinem sacrū suscipiendū præmittendā esse confessionē. Quod & canō 26. consilii Coloniēsis nuperrimi attestatur: & multorū habet cōsuetudo.

Ad horū primū respondeo f. verbum monitio iuris peritis consilium & 42
exhortatione significare, non præceptum. gl. fin. in. c. Cum n̄ is. de cōcess.
præbend. quæ attulerit etiā illa verba moneas & inducas non inducere com-
pulsionē. Quod regulariter esse verū late firmat per plurima iura Feli. in
c. 2. de sponal. col. 5. Fortiori ergo ratione nō inducit verbū moneas. Facit
quod illud etiā, quod de confirmatione a ieiunis suscipienda paulo ante
id cap. habet, cōsiliū est. secundum Syluest. verb. Confirmatio. q. 5. Quod
tamen in presentia neq; probo neq; reprobo: sed ad ea, quæ ibi latius āno
proxime sequenti dicam, me remitto. Quoniā Cardi. ibi & Palud. ac alii
alibi contra sentiunt. Quare prior respōtio multo est literæ germanior &
iuri consonantior.

Ad secundū respōdeo illud Paludani soli. c. Ut ieiuni præallegato in-
niti: & ideo ita illi ac capitul. in quo se fundat respondendum.

Ad tertiū respōdeo primū sanctū quidem esse illud Thomæ: nequis
ab Episcopis ordine insigneret, nisi pri⁹ cōfessus, idq; noue statutū fuisse
in prædicto concilio Coloniēsi: tamen nullo iure Romano comuni hacte-
nus esse cautū, nisi quando in ordinis sacri assumptione fuerit comunicā-
dum, quod de more fit in presbyterio.

Ex vltima parte. gl. colligitur dilationem confessionis vltra debitum
tempus peccatū quidem esse vnū, sed non plura: & quo diuturnius, eo gra-
uius esse, at non multiplicius, quod declarabimus super capit. quod sequi-
tur primum.

C. 1.

PRINCIPIVM.

Consideret qualitatem criminis in loco: in tempore:
in perseverantia: in varietate personae & quali fece-
rit hoc tēratione & in ipsius vitij multiplici execu-
tione. Oportet enim poenitere fornicantem secū-
dum excellentiam sui status: aut officij: aut secundū modū me-
retriciis. Et in modo sui operis: et qualiter suam turpitudinē
peregerit: si in loco sacro: aut cui debuit excellentiam fidei:
vt sunt domus dominorū aut aliorum multorū. Si tempore
orationis cōstituto: vt festiuitates sanctorū & tempora ieiunij.

Consi-

Consideret quantum perseverauerit: et defleat quod perseveranter peccauit: et quanta virtus fuerit in pugnatione. Sunt qui non solum vincuntur: sed vltro se peccato offerunt. Nec expectant tentationem: sed praueeniunt voluptatem: et pertractant secum, quam multiplici actione vitij delectabiliter peccauerint. Omnis ista varietas confitenda est et deflenda: ut cum agnouerit: quod peccatum est multum cito inueniat Deum propitium. i. cognoscendo augmentum peccati inueniat se cuius aetatis fuerit: cuius sapientiae et ordinis. et statum omnem alterius non peccatis. Immoretur in istis singulis et sentiat modum criminis purgans lachrymis omnem qualitatem vitij.

✠ S V M M A R I A.

- 1 Circumstantia quid.
- 2 Peccata multa ob circumstantiam solam.
- 3 Circumstantiam quaeque substantialia actui esse in quantum ille peccatum est.
- 4 Circumstantiae septem & quare tot.
- 5 Circumstantiam non esse numerum peccatorum.
- 6, & 13. Circumstantiam, quae grauat & non mutat speciem peccati, non necessario confitendam. neque grauare infinitum. n. 7. & quae dicitur grauare infinitum. n. 9. & quae mutat speciem. n. 14. & 52.
- 8 Poena inferni infinita extensione non intensione.
- 10 Circumstantiarum anxietas nimia confessioni forte nocuit.
- 11 Circumstantias quocumque modo grauantes confitendas doctum quidem facile, sed factum difficile.
- 12 Peccata in hac vita nec exacte nec propter se puniri in foro exteriori & minus in interiori. 17.
- 15 Circumstantia loci sola sanguinis & seminis effusionem malam frequenter efficit.
- 16 Peccati speciem confitendam, quando ut plurimum est nota. n. 18.
- 19 Circumstantiam loci sacri confitendam, quando lege speciali prohibetur malum, quod in eo fit. n. 20. & ideo raro. n. 21.
- 22 Circumstantiam temporis confiteri utile, sed non necessarium, nisi duobus casibus. n. 33. & 39. & 40.
- 23 Opus omne seruile manuale est: & mechanicum: & ideo mentis solius opus nullum vere seruile. n. 24. neque peccator vere seruus. n. 25. sed solum metaphoricis, sicut omnis, qui se recte regit est rex. n. 27.

- 28 Præcepti finis nō præcipit, nisi in præceptis sup charitate latis. n.29.
- 30 Præceptum de colendo die Dominico laxius CHRISTIANO, quam Iudæo de colendo Sabbato.
- 31 Festis diebus contritionē non habendam necessario.
- 32 Franciscus a Victoria cū aliis duobus sui ordinis laudatur.
- 34 Præceptum de colendo die Dominico mystice generale, ad literam speciale, mystice quietē a peccatis, ad literā ab opere seruili iubet.
- 35 Peccatum mortale rerum dominia non tollit.
- 36 Præcepti festorum fini magis contrarium mortale peccatum, quam aliud opus seruile, non tamen ipsi præcepto.
- 37 Festo cur peius seditiosum agere, quā texere vel arare.
- 38 Peccat minime faciens tutū, quod credit esse tutū, tutiore relicto,
- 41 Circumstantiā numeri potius peccati multiplicatio est, quam circumstantia, & ideo confitenda & quomodo. 42.
- 43 Frequenter fit, quod bis fit.
- 44 Usuram, qui decies voluit sibi solui, decem peccata confiteatur, & si semel tantum pecuniam dedit.
- 45 Circumstantia numeri a meretrice & ab eo, qui iam pridem non recitat preces horarias, quomodo confitenda.
- 46 Peccatorum numerū augeri voluntate interiori tantū multiplicata nisi quando exterius opus non interrumpitur. n.48.
- 47 Peccati numerus augetur a fure furtum pluries cōtrectante, quoad forum interius non quo ad exterius,
- 49 Circumstantia personæ auget peccatum, sed nō est cōfitenda necessario, nisi quando cū voto vel statu peccantis directo pugnat. n.50.
- 51 Circumstantia conscientie necessario confitenda secundū Adrianū, sed temperatur. n.64.
- 53 Conscientiam etiam erroneam ligare.
- 54 Circumstantia dubietatis animi confitenda secundum Adrianum sed temperatur. n.64.
- 55 Peccat mortaliter, qui quod dubitat esse mortale, facit.
- 56 Peccant bis multi, dum se putant tantū semel peccare.
- 57 Peccās omnis aut scit aut præsumitur scire se peccare, dum peccat.
- 58 Circūstantiæ manifestatio implicita sufficit.
- 59 Qualitas, quæ iure comuni inest, non exprimenda.
- 60 Circumstantia nota confessario non confitēda, quamuis peccatū sit etiam notorium. n.61.
- 62 Confiteri homicidiū nō expressa occidendi voluntate satis.
- 63 Gratia, in qua monachus genere nobilis se monachū & nobile exprimit ob hoc non inualida.

- 64 Circumstantiā conscientiae cōtrariam fere semper implicite cū peccato aperiri: nisi erronea sit conscientia. n. 65. & idem de circūstātia dubietatis animi. n. 66.
- 67 Circumstantia specialissima non semper exprimenda.
- 68 Circūstātia conscientiae vel dubietatis disiunctim expressa sufficit.
- 69 Circumstantiā minuentē tacere non esse mendacium, sicuti neq; tacere, quae expressa iuuissent, gratiae officiūt.
- 72 Circumstantia scientiae grauat, ignorantiae vero minuit: sed neutra speciem mutat. quamuis altera frequēter excuset & ideo vnus speciei peccata esse quae scientes & ignorantes peccant. n. 73.
- 74 Lex generalis non addit maliciam peccato speciali lege prohibita: & ideo nec lex de conscientiae non contraueniendo. n. 75.
- 76 Speciei derogat indiuiduum.
- 77 Conscientiae contraueniens legi diuinā naturali cōtrauenit, licet nō ita legi superiori repugnās. n. 78.
- 79 Conuetudo legi cōsona nil obligationis nouae illi adiicit.
- 80 Circūstātia modi auget peccatū, sed raro mutat speciem. & ideo raro confitenda. n. 81. & quomodo id faciendum. n. 82.
- 83 Circumstantiam concubitus vxorii tangentia duo singularia.
- 85 Peccādi causa minor maius efficit peccatū: & ideo carnis peccata minoris culpae sunt, licet maioris infamiae. n. 86. Et minus qui cū forma, quam qui cutu deformi. n. 88.
- 87 Ignorātia probabilis excusat: non probabilis minuit, auget affectata
- 89 Peccat magis ceteris paribus maritus adulterās, quam vxor, licet ea non accuset virum adulterii criminaliter. n. 90.
- 91 Circūstātia tentationis non confitenda, nisi quae de fine malo manat, talis aut frequēter. n. 92. licet frequētissime omittat vulgo. n. 93.
- 94 Medendae animae cura parua: corporis vero curandi magna.
- 95 Lex minor maiori concurrenti secum cedit.
- 96 Circumstantia, per quam reuelatur tertia persona secundum omnes quando confitenda & quando non secundum veriorē opinionem contra comunē. n. 104.
- 97 Confiteri habitu & voce simulatis licet: nā sufficit confessario ex relatione pœnitentis scire illum sibi subesse. n. 98.
- 99 Præceptum de non lædendo alium potentius præcepto de confitendo circumstantiam.
- 100 Circumstantia, per quam apertam fieret periculum alicui non cōfitemenda: neq; illa, per quam reuelaretur tertia persona illi, qui nō creditur profuturus. n. 101. & 104.
- 102 Confessarii facultatem non habet, qui sine periculo confiteri nequit & ideo

- & ideo confessione non facta comunicat. n. 103.
- 104 Circūstantiam per obliuionem omīssam sine peccato, quod antea iam confessus es, fateri licet.
- 105 Grātia reformatoria valet tacitis, quæ oportuit exprimi, si ea in reformatā expressa fuerunt, etiam si corā alio Rom. Pōtif. reformatio facta fuerit. n. 106.
- 107 Confitens actū suo genere bonū in genere & circumstantiā, quæ malum illum reddit, in specie satisfacit.
- 108 Confiteri quis vno verbo centū peccata potest & altero centū altera & circumstantias eorum eiusdem speciei alio vnico verbo eidem confessario. n. 109. imo & alteri. 110.
- 111 Circūstantiarum per obliuionem omīssarū facile & necessariū confitendi remedium.
- 112 Circūstantiæ sacrilegii omnes in specie specialissima non videntur necessario confitendæ præsertim, quando vt plurimū nō sunt notæ & parū referat: an huius sint, an illius generis. n. 113.
- 114 Luxuriæ plures, quā sex, species vulgatæ. & illarum specialiores inveniuntur species.
- 115 Circūstantiam scandali omīssam confitendi remedium.
- 116 Circūstantia scandali saltem formalis cōfitenda expresso peccato, in quod alium inducere intendebat.
- 117 Actus ab obiecto & etiam a fine sortitur speciē in genere morum.
- 118 Circūstantia deformitatis mulieris non necessario confitenda, licet culpam augeat.
- 119 Fornicationē simplicem non esse mortiferam dicere hæreticū. nam contra ius est naturæ.
- 120 Copulā, tam ordinariam, q̄ extraordinariā coniugū & aliorū longe differre. n. 4.
- 121 Fornicationē ob continuatā etiam hodie deponi clericum.
- 122 Peccandi voluntas vnius horæ vel diei maior, quam horæ vel diei dimidiati.
- 123 Peccatum dum continuatur non idem, quod peccatū pridem factum & hoc leuius illud grauius.
- 124 Intellectus. l. Si diutino. ff. de pœnis.
- 125 Homicidium pridem factum non esse morte dignum.
- 126 Peccata antiqua ob antiquitatem aliquando impunia, quod non procedit in foro conscientiæ. n. 127. neq; exteriori spirituali. n. 128.

Ap. hoc, Consideret. diues est & diuiditur in neuem partes. Prima circūstantias peccatorū & dolēdas & cōfiteādas determinat. Secūda ibi: De fleat virtutē. de virtute, quā quærere potuimus, non parta dolendū continet. Tertia ibi: De fleat etiam. declarat illud Iacobi. Offendēs in vno factus est omniū reus. Quarta ibi: Animaduertere. subdit dolēdum de scandalo aliis præstito. Quinta ibi: In his vero, cōsulit, quid pœnitenti cōuenit fugere. Sexta ibi: Ponat se subiicit nos debere arbitrio cōfessarii stare, quoad satisfactiōē. Septima ibi: Cautus: cōfessionē integrā esse oportere ponit. Octaua ibi: Paueat monet comunicaturum. Nona ibi: Tanto: pœnitentem a vomitu iterum deuorando dehortatur.

EX principio colligo primo multas esse peccatorum circūstantias. quod ipsum probat. c. Aut facta. supra. d. 1. & l. Aut facta. ff. de pœnis. & c. Sicut dignū. de homicid. Tradidit Tho. in Quarto dist. 16. vbi etiā alii Diu⁹ Anto. tertia parte titu. 17. c. 17. §. 4. et alii alibi, & Iohānes Gerlon. 2. part. fol. 170. Neq; solum peccatorum sunt circūstantiæ, sed etiam omniū aliorum actorum hominū: vt Arist. in tert. Ethic. & Tho. prima Secūdæ q. 7. tractant.

Dicam ergo breuiter: quid circūstantia sit & quotuplex & qualis sit illa, quā confiteri tenemur. Et quidem circūstantia actus in genere diffiniri potest esse accidens actus humani secundum Thomā in illa. q. 7. art. 1. Et per consequens circūstantia peccati accidens quoddā ipsius erit peccati. Quæ vera esse cōstat ex eo, quod quæ circūstant aliquid, licet ipsum attingant, tamen nō sunt de ipsius substantia & essentia, vt ad sensum patet. Cum ergo circūstantia ideo sic appelletur, quod peccatū vel alium actū circūstet: consequitur ipsam non esse substantialem vel essentialē actui humano, neq; per consequutionem illi actui. qui peccatū est. Quod enim rei constituendæ seu substantiandæ, vt ita dicam, non est necessariū, sed etiam constitutæ ac perfectæ siue substantiatæ aduenit accidens est vt Bald. cuius verbis vtor, ait in. l. In vendentis. q. 4. C. de contrah. empr. quod potuit ille desumere ab Aristotele vel Porphyrio.

Contra quod tamen posset opponi, quod multa quidem sunt peccata, quæ suo quidem genere vel bona sunt vel certe non mala, imo ad bonū & ad malum indifferentia: f. Sed ex sola circūstantia sunt mala & peccata. c. Venerabilibus. §. fin. de sent. excōi. lib. 6. Qualis est eleemosyna propter vanā gloriā data, qualis est duplicatus, sed alioqui moderatus, die ieiunii esus. In priore quidem exemplo circūstantia finis efficit illam eleemosynam esse peccatum, qua sublata nōn esset: & in posteriore circūstantia temporis efficit illum esum esse malum, qua sublata potius esset virtus. Facit quod Arist. 3. Ethic. c. 1. ait studiosum quidē operari, quod oportet, & secū

video cōtra qd

ta qd semel in die mē

& secundum alias circūstantias. Ergo vitiosus operatur secundū quod nō oportet & quando nō oportet, & secundū alias circūstantias. et per consequentiā aliquid est malum ob malā tantum circūstantiā. Cui consequēs est illam esse de illius peccati substantia.

Ad hoc respondeo circūstantias quidem dici accidentia peccati, in quantum peccatum est quādam actio & quoddam ens naturale simpliciter consideratū: quamuis, qua parte actio illa peccatū est, frequenter contingat aliquā circūstantiā esse de illius peccati essentia in hunc sensum: q̄ actio illa non esset peccatum, nisi adesset illi ea circūstantia. quod Alexandro Alensi in .4. parte. q. 77. art. 2. col. 2. placuit.

Diuiditur autem primo circūstantia in septem species. quæ illo versiculo antiquo a Paludano relato concludit. Quis, quid, ubi, per quos, quoties, cur, quomodo, quando. Dicitur per quos loco, quibus auxiliis, quod ponit Thomas in prædicta. q. 7. art. 3. Qui non addit illā particulā, quoties ea tatione, q̄ numerus peccatorū neq; ab Aristotele neq; a Thoma pro circūstantia ponitur. Et merito: quoniā circūstantiæ circa eundem actū sunt, vt docet Thomas in dicta. q. 7. ar. 1. Numerus autē operationū nō circūstat vnā & eandē operationē. Non enim secundū furtum est circūstantia primi, aut e contrario, neq; tertium secūdi. Ex quo sequitur, quod mox dicam, non minus quē teneri ad confitendū secundū, q̄ primū, neq; minus centesimū, quam secundū. Harū circūstantiarū tres tangunt actum veluti metientes ipsum, tempus, locus, & modus. Vna tangit actum ex parte effectus. s. quid. Tres ex parte causæ vnā. s. ex parte agentis principalis, q̄ signat illa dictio, quis. Altera quæ se tenet ex parte causæ instrumentalis, quā signat illa dictio: per quos vel quibus auxiliis. Tertia, quæ tangit finalem causam, quā designat illa dictio: cur. Et ita illa dictio: quoties, quæ a Paludano & a Diuo Antonino in locis prædictis ponitur, potius explēdi carminis causa posita est. q̄ ob aliā necessitatē, nisi dicamus ideo positam: vt memineribus numerū peccatorum eiusdem speciei aperiendum esse confessario, quamuis non sit circūstantia. Vnde aptior in se videtur versiculus ille Thomæ. Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando. quoad circūstantias actorum sciendas. Sed quoad confessionem faciendam utilior alter versiculus propter illa, quæ de numero confitendo monere videtur.

Rursus diuiditur circūstantia in quinque membra: Quædam enim neq; grauat culpam neq; leuat, qualis est dextera manu vel sinistra furari. Alia leuat, qualis est finis bonus vel ignorātia. c. Sicut dignū. de homicid. Alia vero grauat culpam, sed non mutat in aliam speciē, qualis est magnitudo rei furto sublata. c. fin. 14. q. 6. Alia vero mutat, sed non in infinitum, qualis festinatio superaddita esui non oportuno, quæ alia gulæ species est.

c. Quinq;

4
Versiculus Paludani.

Versiculus d. Tho. utique
laudat' diverso aspectu.

c. Quinq; de consecr. d. 5. Alia vero grauat & mutat in aliam speciem, & in infinitum: qualis est anticipatio notabilis horæ in die ieiunii addita esui prapropero secundum Paludanum in Quarto. d. 16. q. 3. cõiter receptum. De cuius dicti veritate dicam proximo anno hac eadẽ extraordinaria prælectione in. c. Solent. de cõsecra. d. 1. Sed cõmuni opinione retenta merito dicatur mutare in aliã speciẽ & infinitum grauare. quia efficit ex vna specie gular veniali aliam mortalẽ.

QVAE HARVM CONFITENDAE.

Et primi quidem generis circumstantias non tenemur confessario aperire neq; præcepto, neq; consilio, imo melius est eas tacere. Secundas possumus aperire, sed non tenemur: imo perfectionis fuerit non aperire. Locus enim ille accusationi & non excusationi est deputatus. c. Omnis. de poenit. & remiss. At circumstantiæ secundæ poenitentem excusant. ergo apti tacetur, quã dicuntur. Omnia enim suis locis & temporibus cõuenire debent. c. Si ecclesia. 23. q. 4. facit. c. In primis. 2. q. 1. & c. 3. 28. distinct. Quod tñ intellige verum, nisi timeretur scandalum in audiente: vt si quis confiteretur se carnes in Quadragesima comedisse, & non aperiret se id ob agrotationẽ fecisse: vel fateretur se polluisse aut a fidei articulo aliquo se dissensisse, & non aperiret ea dormiẽtẽ in somniis potius passum fuisse, q̃ fecisse. Tertii vero generis circumstantias, quæ videlicet augent culpã, licet in aliã speciem nõ transferant, confitendas esse tenent multi, quorum de numero sunt etiam nouissimi Parisienses in Quarto. d. 17. q. 3. sub finem. Pro quib; est primo hic text. his verbis: Omnis hæc varietas cõfitenda est. Innuit enĩ omnes circumstantias in ipso contentas confitendas esse. Et constat multas illarum esse huiusmodi: puta, quæ tangitur in verbo tentatione, in verbo status & officii & alias similes. Secundo facit, quia secundum mensuram delicti debet esse plagarum modus Deutero. 25. & c. Nõ afferamus. 24. q. 1. Ergo grauitas peccati detegenda est confessariis. Ergo & huius generis circumstantiæ, quæ culpã efficiunt grauiorem. Tertio facit, quod alicubi excommunicatio maior incurritur pro magno furto, & nõ pro paruo. At necessarium est confessario scire, an cõfitens sit excommunicatus arg. c. Excommunicatus. c. Rogo. 11. q. 3. Ergo necessarium erit scire an furtum fuerit magnum an paruum.

6 Contrariã tamen opinionẽ arbitror veriorẽ. Moueor primo, q̃ in illã est gl. nostri, cap. in verbo. oportet & Thomas in Quarto. d. 16. q. 3. artic. 2. q. 5. & d. 32. art. 5. q. 2. & d. 41. q. 1. artic. 4. q. 1. argu. fin. Quem bona doctorum pars probat, in quibus est Paludanus in illa d. 16. q. 3. art. 3. et etiam Gabriel. q. 1. col. 9. Vbi etiam Iacobus Almayn col. 24. idẽ asserit. Et Diuus Antoninus Tertia parte titulo. 17. c. 17. §. 5. Et Adrianus in Quarto de confessione. q. 3. col. 4. vers. Venio nũc, & Thomas a Vio id ipsum dicit & præsu-

non dicitur uti. & necessario

quæ nõ necessariae sunt deo ociosas

subito. quæ imò veritate detegende nõ tacentur a deputatus

ut ex statutis synodali

attendis aliud sententiam

præsupponit in prima Secūda. q. 18. art. 1. & in paruis opusculis quolibet
 10. fol. 55. et in summa verbo dies festos. Et Prieras, cū in multis suæ sumæ
 locis, tū in Rosa aurea casu. 63. pro quibus facit primo, q̄ illa circūstantia
 tantum est necessario confitenda, quæ in infinitū grauat, alioqui quælibet
 circūstantia venialis esset confitenda: q̄d tamen omnes negant. At f̄ cir- 7
 cumstantia, quæ non mutat in aliā speciē peccati, nō grauat infinite culpā
 Quod patet. Nā solū grauat intensiōe, qua. s. dolor pœnæ fit maior. At
 nunquā infinite intēdetur. Quia nunq̄ ille dolor erit infinitus. Quo argu-
 mento Paludanus & Antoninus nitūtur Quibus tamen respōderi posset
 negando primo, quod assumunt. s. nullā circūstatiā, quæ non grauat in-
 finite esse confitendam. Et aliā quidē rationē esse de circūstantia veniali
 aliam de circūstantia mortali. Secundo negari posset huius tertii generis
 circūstantias non grauare in infinitū. Quoniam magnitudo rei direptæ di-
 ci posset grauare in infinitū, non quidē quoad intensiōē neq; quoad extē- 8
 sionē. f̄ quia, cum omni peccato mortali pœna debeat infinita extēsiue
 1. quoad durationē & finita intensiue, quoad doloris magnitudinē: nulla
 circūstantia etiam in aliam speciē mortalē trahens potest augere culpā
 in infinitū ad sensum prædictum. Nā, quæcunq; illa fuerit, pœnam extē-
 dere, quoad durationē, non potest neq; intendere, quoad dolorē, infinite.
 Quia propter nullā peccatorū multitudinem neq; magnitudinē cuiuspiam
 incutietur dolor infinite intensus secūdū omnes, At solum efficere potest
 vt tempore infinito pro illa castigetur. Et in hoc sensu quælibet circūstatiā
 grauiorē culpā efficiens potest dici in infinitum grauare. quia tempore
 infinito pro ea punietur dānatus secūdū omnes. Ergo, cum vel nulla cir-
 cumstantia debeat dici grauare immense, vel quælibet debeat eiusmodi
 appellari: consequens videtur vel nullas vel omnes grauantes cōfitendas.
 Argumentū tamen Paludani corroborari potest & hæc solutio dilui ea cō- 9
 sideratione, q̄ dicere possumus f̄ ideo aliquam circūstantiam appellari
 in infinitum grauantem, quod ipsius sola deformitas ad infligendā pœ-
 nam infinitæ durationis sufficeret, etiam si aliunde peccato illi non debe-
 retur infinitæ durationis punitio. de quo paulo post dicemus.

Secundo moueor ad hanc comunem opinionem tuendam argumen-
 to ab absurdo, quod validum est iuris peritis. c. Dudum de præbend. lib.
 6. l. Nam quod absurdum, ff. de oper. libert. At, si contraria opinio esset
 vera, sequeretur quod vix vlluseorum, qui semel tantum in anno confi-
 tentur & multa peccata mortalia cōmittunt, daretur, qui sua peccata fo-
 ret legitime confessus. Quis enim (te rogo) tam sollicitus est, vt non so-
 lum peccata ipsa operis & oris & cordis ad memoriam reuocet & numerū
 illorum meminerit: Sed etiam quantam in quocunq; malo proposi-
 to moram traxerit, quantam in dicendo, quantam in faciēdo: Quoties

potuit illā voluntatē abigere & non abegit, quanta cum aduertētia, quāto iudicio & animi vigilantia? Quis deniq; locū sacrū, publicū, tempus orationis, ieiuniorum, tentationis in vnoquoq; magnitudinē vel exiguitatē satis vnquā expressit, qui multis letalibus infectus fuerit? Tertio moueor qd̄ hęc nimia circumstantiarū anxietas & hęc conscientiaē tortura in causa forte fuerūt, quod multi abiecerint hęc, de qua loquimur, Sacramētalem confessionē rem piissimā & diuinū inuētum.

Quarto moueor, qd̄ hęc opinio altera molestā videtur & dānosam occupationē inducere CHRISTIANIS. Cuius rei testimoniū ferūt, qui ea sunt vsū in cōfessionibus generalibus multorū annorū reiterādis, quo Iobis lais aptiores fierent. Quorū de numero & nos aliquādo fuim⁹. Molestissimā enim esse illā & scrupulis plenissimā & viā, qua nunq̄ tibi videre satis confessus, noto est notius. Eam vero inutilē esse patet ex eo, qd̄ paulo plus tuus status a cōfessario cognoscitur per illā nimirū anxiam narrationē, q̄ per aliam bona fide pectore simplici factā. Quod autē dānosa sit eiusmodi occupatio illinc constat: quia quod illi operā tribuis, illud amādo Deo & dulciter ei fruēdo dare potuisses. Postremo adducor, qd̄ vix vllus, qui ea vtiē opinione, quieta mente & amore Dei ornata ad sacrosanctā comunione accedit. In gēti enī scrupulorū turba a trāquillitate deturbatus totus est in timēdo, nequa circūstantia exciderit. Quod frequenter expertus attestor. Quae fusius scribere nō sum grauatus: ne quis tā facile arbitret̄ facere, sicut est dicere, oēs circūstantias quolibet culpā maiore efficiētes esse cōfiteādas.

11 Non obstant, quae pro contraria parte fuere allegata. Non primū. s. hoc cap. quia, vt a docentibus declaratur in illa. d. 16. multa cōsultiuē ponit nō praeceptiuē. Nō obstat secūdū: quia nego in hoc secreto cōscientiaē iudicio parem oīno pēnā pro delicti satisfactioe ponendā. Quia ināo, vt postea dicemus, pēnitēs, si noluerit assumere pēnitentiā a cōfessario taxatā, non tenet̄. Imo qd̄ neq; in iudicio penitus exteriori huius seculi culpas exacte ac ppter se castigādas late ostēdit Thomas a Vio, 2. tomo. de cōfessio. q. 3.

12 Nō obstat tertiū: quia eo casu non ideo est pandenda circūstantia, quia culpā augeat, sed qd̄ causa est, quare excōmunicatio incurra sit. cuius absolutioe praeexigit pctōrū dissolutio argumēto p locū afortiori. c. Duob⁹. de sēt exc. & c. Si celebrat. de cleri. exc. minist. Hęc de tertio circūstantiaē gēne.

Hęc tamen conclusio limitari posse videtur, Marsilio in quarto lib. sententiarū. q. 12. art. 1. col. iii. ne procedat in circumstantiis, quae non solum grauius simpliciter reddunt peccatū, sed quadā notabili ac omnib⁹ euidenti grauitate longe deformius efficiunt. Cuius rei pono aliquot exempla, quibus probetur simul & declaretur vtiliter hęc limitatio quotidiana. Quorum primum est in eo, qui cū matre coiuit & ita incestum admisit. quia consanguineam cognouit. c. Lex illa. 36. q. 1. gl. in authent. de incestis nupt.

limitari

nupt. in princip. & Pan. in. c. 1. & 2. de eo, qui cogno. cōsang. vxoris suæ. Sed quia is incestus longe ac omnibus euidenti grauitate deformior est, quam alii multi, eam circumstantiam confitebitur. Quanq̄ in hoc exemplo dici potest huiusmodi circumstantiā speciem ab aliis incestibus efficere differētem, & quod alia species est incestus, quæ in linea cōmittitur ascendētū & descendētū: alia, quæ in linea collateralī. Facit, quod alia est cognatio spiritalis, quæ paternitas dicitur, alia, quæ compaternitas, & alia, quæ fraternitas secūdum Thomā in Quarto dist. 42. comuniter receptū. Vbi pulchre Palud. q. 1. artic. 1. conclus. 4. 5. & 6.

*atq; specie, speciem
in magis a plaudet*

Sed replicari etiam potest eum, qui cognouit matrem, non videri satisfacere, si dixerit se cognouisse vnā ex ascendētibus: neq; qui cognouit filiam, se cognouisse vnā ex descendētibus: neq; qui neptem ex fratre cognouit, si dixerit se cognouisse vnā ex collateralibus. Et tamen videt peccatum in specie vltima confiteri.

Sed etiam hæc replica tolli potest, si dixerimus non solum cum consanguinitatis vel affinitatis linea mutari speciem incestus, sed etiā cū gradu.

Secundū exemplū poni potest de illo, qui odium forte proximi totū annum vel mensem continuauit. Nō enim sufficere videtur huic fateri: odio habui proximū. nisi & tēpustā longū, quo illud habuit declarat.

Sed & in hoc exemplo dici potest per huiusmodi continuationem numerum creuisse peccatorum. Et, quia numerus est confitendus, vt postea dicam, hanc continuationem confitendam quidem esse nō, prout est circumstantia quædam aggrauans peccatum, sed prout est manifestatiua numeri peccatorum. Quanq̄ & replicari potest de illo, qui totū annum impendit operæ, qua proximū occideret alio tempore alio iens cum interruptione quidem operis interioris, non tamen exterioris. quod in multis quoq; aliis peccatis contingere potest. Nam is, vt postea dicemus, solum vnū admittit peccatum. Et tamen quis dicere audeat eum satisfacere, si dixerit: proximū occidere volui?

Tertiū exemplū poni potest de illo, qui mille ducatos vel aliud quid magnū furto surripuit. Non enim videtur satisfacere dicēdo se tantā quantitatem furatum esse, vt ad constituendum mortale sufficiat. Et quanquā hoc exemplū euitari posset, admittendū tamen videtur primo, quod fere nullus est, qui quantitatem verosimilem rei furto vel violenter subtractæ non fateatur. Secundo, q̄ quædam occasio daretur mentiendi ei, qui furatus est, si liceret quantitatem tacere. Nam si (quod fere semper fit) interrogaretur a confessario quantitatem, occasionē haberet veritatem negandi, cū id fateri nō teneatur. At nulli est eiusmodi occasio danda. c. fin. de iniur.

1. Qui occidit, ff. ad. l. Aquil. Et quis hæc quoq; ratio facile vitari posset, tamen placet exemplū ea ratione potissimū, q̄ semper & ab omnibus ita

*Imo adhuc extra hanc
Solutionem triplicem
pot, q̄ quemadmodum
diuersitas putata in pe
ato die dicitur facta
constituit peccatum
e differentes ut s. n.
in fin. ita neq; diuersi
as personarū, cuius de
impro ad locum c. ut
1. vniuers # si cert. pe*

fieri arbitrator & vt ita fiat, omnes persuadere debemus, præsertim, quia hoc facile factu est & omnibus notum simul & certum eiusmodi furtum per magnitudinem illam egregia gravitate deformari.

Quartum exemplum dari potest in eo, qui vna mala voluntate mille homines occidere voluisset. Non enim videtur satis is facturum, si fateatur se voluisse occidere hominem vel etiam homines. Neque hoc exemplum tolli potest, si dicatur eiusmodi voluntatem & si, quoad suam essentiam vnum sit peccatum, effectu tamen tam mentis, quam morum genere multiplex esse, imo mille peccata. Sicut & tot sunt effectu stipulationes, quot sunt res, quas stipulamur, etiam si eas omnes vno verborum contextu petamus & promittantur. l. Scire debemus. ff. de verb. obligat. Nō (inquam) ita tolli potest hoc exemplum. quia id verum est, quando res exprimitur, non quando sub nomine vno petuntur & promittuntur omnes. l. Quod dicitur cum gl. & comuni. ff. de verb. Quin & Archidiaconus communiter receptus in c. Inter cetera. 22. q. 4. tenuit vnum esse iuramentum, licet plura iurentur, etiam si speciatim illa exprimentur.

Quintum exemplum dari potest in eo, qui ferro tricipiti alium percuteret triaque illi vulnera graua infligeret. de quo sententia comunis, vt Alexander in illa. l. Scire, testatur, habet vnam quidem eo casu esse percussorem, sed multa vulnera. Quis enim ausit dicere eiusmodi percussorem non teneri ad dicendum ea se percussione tria æque graua vulnera inflixisse?

Possumt & alia multa id genus exempla tradi: quale est illud, super quo antehac fui rogatus de illo, qui totam fere noctem foede ac turpiter cum foemina concubuit, & se mille modis foedauit, copulam tamen carnis cum ea semel habuit confessusque fuit se cum quadam foemina semel coisse. respondi certe non videri mihi satisfecisse. Tunc autem non tantum in peccati magnitudine, quantum in numero meum fundabam responsum. At quia potuit esse vnum tantum peccatum, per hanc limitationem videri possum vere respondisse etiam sola magnitudine attendita.

Pro limitatione & exemplis prædictis facit, quod vbi eadem ratio iuris inuenitur, idem quoque ius statuendum est. l. Illud. ad l. Aquil. c. Dudum. 2. de electio. At eadem ratio confitendi videtur inueniri in circumstantia, quam insigniter & notabiliter augetur peccatum, sicut in ea, qua de vna specie in aliam peccatum transferitur. Nam ratio, quare circumstantia mutat speciem peccati confitenda est, non nascitur ex illa Metaphysica consideratione, qua in genere morum alius videtur actus: sed quia noua malitia inuenitur, eum qua præcedens coniuncta multo & insigniter est maior. Quæ ratio sibi locum vindicare videtur in ea, de qua loquimur, circumstantia.

Ex quibus infertur intentionem siue intensionem & feruorem illum voluntatis peccandi non esse confitendum, quippe qui difficile comprehenditur vel

igitur cur non

dat et qd fin in illud
ad laqueum

numerus peccato 2 au
t ut si non in fin

supl. da

vel certe non facile neq; cui libet est nota neq; tam insigniter, vt prædictū est, peccatum augere videtur. Quāquam negari non potest fieri posse, vt tanta cum intentione aliquis vellet furari vnum ducatum, quo tantū peccaret, quantum alius, qui remisse vellet furari mille.

Neq; negari potest grauitatem huiusmodi aliquibus eruditis ad eo & plus notam esse, quam quantitatis magnæ vel alius circumstantiæ aliter & insigniter grauantis est aliis rudioribus. At durum videtur vltimos homines ad intensionem voluntatis malæ vltimo casu confitendā obligare. Quamuis arbitrer eum, qui hanc limitationem tenuerit, teneri quoq; ad cōcedēdū id frequenter faciendū esse præsertim docto & acuto.

Secūdo sequitur eum, qui hanc limitationem asseruerit, oportere fateri non posse dari regulā, qua dinoscatur, quanta grauitas sufficiat & requiratur, vt circumstantia grauias & non mutans confitēda sit. Quoties enim aliquid faciendum esse statuitur nec determinat quantitas, boni viri arbitratu determinādū est gl. l. i. ff. de iure de lib. & c. De causis de off. delegat.

Ex quo infertur vnūquēq; oportere suorum actorum in hoc iudicem esse. Quod consequitur occasio plurimorum scrupulorū in bonis mētibus oriturorum, quibus tranquillitas animi tota pereat. Quandoquidem vix etiam doctissimus in particulari determinet, quæ grauitas fuerit necessario confitenda & quæ non.

Quod si mihi non credas, exēplis agamus: ponas mortaliter peccare, qui centussem furatur, qui duos centus ses furabitur, licet grauius peccet, tamen certum est apud hanc limitationem tenentes non teneri ad illam circumstantiam confitendam. Imo, vt aliquos audio dicere, neque qui centū centus ses furatus fuerit, qui autem centum aureos tenebitur. Dicat hic, qui potest rationem efficacē, qua tam diuerse in his iudicat.

Pone item voluisse aliquē alium occidere hominem subitanea quadā voluntate, sed deliberata, is mortaliter peccat, si continuauit paulum illā, certum est apud hos nondum teneri ad illam extensionem confitendam. sed neq; si continet vnā horam vel duas vel tres, licet grauius peccet. Si tamen octo dies vel mēsem cōtinuet, tenebitur. Quis (te rogo) audeat determinare temporis illam quantitatem, postquam tenetur et citra quā nō tenetur? Iam qui peccauit loco sacro grauius peccat, quam qui in profano. At vt supra in annotatione probabamus, non tenetur necessario cōfiteri quis circumstantiam loci, nisi quando contra libertatē vel sanctitatē loci peccatur. At qui sacratiore loco peccat, grauius delinquit & qui sacratissimo in loco, grauius. Quis (te rogo) audeat determinare in sua presertim causa, quanta sit illa sanctitas, citra quam non tenebitur confiteri circumstantiam loci & quanta illa, vltra quam tenebitur?

Hoc tertium corollarium, & quæ illud sequuntur, magnopere me mouent, ut arbitrer facilius esse, quam supra posuimus conclusionem sine hac limitatione defendere, quam cū illa. Mouent me itē q̄ nullatenus dānare aulim eum, qui non vteretur illa, quamuis vtenē plurimū cōmendarem. Valde item ad idem me mouet, quod in primo corollario diximus. neq̄ parum, quod Aquinas ille doctissimus cum suis asseclis has conscientiæ torturas sensisse videtur & arbitratus candido illi CHRISTI pectori cōformius esse confessionem omniū peccatorū trāquillo animo sine huiusmodi circumstātiis bona tamen fide factam, quam, quæ cum his fieret aīo scrupuloso & inquieto scrupuloq̄ scrupulū anam veluti ansa trahente.

Neq̄ obstat ratio prædicta. Quia nego causam finalē & integrā confitendi circumstātiā, quæ mutat speciem, esse illam, quia per illam peccati augetur malitia: Sed quia & augetur malitia & numerus peccatorū & tenemur omnia peccata confiteri. Quæ ratio tota in ea, de qua loquimur, circumstātia non inuenitur.

* Non obstant præfata exempla: quia dici potest necessarium esse in illis fere semper circumstātiā eius modi fateri, nō ideo solum, quia grauat, sed quia ut plurimū peccatorum numerum auget, & per illius circumstātiæ confessionem explicite vel implicite colligitur numerus verosimilis peccatorum. Quia item, & si non augeat numerum peccatorum, auget tamē restituendi obligationē. Et ita ut restitutio iusta præcipiatur & determinata, fit quoq̄ inquisitio & manifestatio illati damni. Nam raro aut nunquā contingit in illis casibus vnum tantum peccatum peccari & restituēdi obligationem non augeri. Et lex, quæ populo magno datur, non respicit rara. *l. Nam ad ea. ff. de legib.*

Quarti vero generis circumstātiæ nempe, quæ mutant actionem in aliā speciem peccati venialem, non sunt necessario confitendæ. Sola enim mortalia peccata tenemur confiteri. *d. c. Omnis. cū ibi annotatis.* At huius generis circumstātiæ solū veniale efficiunt actionē. Ergo propter malitiam ex illis orientem illa culpa solum est venialis, & per consequentiam nō necessario aperienda confessario.

Quinti vero generis circumstātiæ. *s. quæ mutant actionem in aliam mortiferā culpæ speciem,* necessario sunt secundum omnes confitendæ. Exemplū in furto rei sacræ, in sanguinis iniuriola, quæ in ecclesia fit, effusione. Nam omne peccatum speciatim confitendum est, ut mox dicemus declarando textū in verbo qualitatem criminis. At nisi, qui furatus est re sacrā, dixerit se rem sacrā abstulisse, non cōfiteatur peccatū in sua specie. Ipse enim sacrilegium admiserat & solum simplex furtum fatetur. Sic & qui solum confitetur se aliquē vulnerasse nec addit illud in ecclesia fecisse tacet, quod admisit, sacrilegium.

Operæ præciū tamen fuerit scire, quam dicemus circumstantiā huius modi, q̄ actionē de vna in aliam trāfferat speciē. Ad quod Thomas ait in Quarto. d. 16. q. 3. art. 2. q. 3. illam esse talem dicendam, que ultra malitiam actus principalem specialem cum ratione repugnantia habet, vt in duobus exēplis prædictis.

Ex quo infertur magnitudinē quantitatis rei furto ablatæ nō inducere nouā peccati speciem. Quoniam non addit specialē cum ratione repugnantiam, quia furari ea ratione peccatū est, q̄ capiatur alienū inuito domino. Et siue multum capiatur, siue parū, modo res sit notabilis, eadem est cum ratione repugnantia. Quia ideo solum id malum est quia inuito domino capitur alienum.

Alii vero cum Scoto dicunt illam circumstantiā de vna in aliam speciē mutare peccatū, quæ speciali prohibitione vetatur, vt in exemplis prædictis. Nam per secūdū secundæ tabulæ præceptum vetatur occidi homo & vulnerari Exodi. 26. c. Si non licet. 23. q. 5. At speciatim prohibetur: ne in ecclesia id fiat. c. Ecclesiis. cū aliis sequentibus infra de cōsecrat. d. 1. c. Proposuisti. de consecr. ecclesiæ vel alt: Parisienses aut nouissimi in illa. d. 17. q. 4. eam appellant circumstantiā mutantē de vna specie in aliam mortale, quando actio, etiam si alio respectu mala non esset, ratione tamen illius circumstantiæ fieret mala. Exemplū de circumstantia loci in effusione sanguinis vel seminis in ecclesia facta. ^f Quamuis enim illa seminis vel sanguinis effusio extra ecclesiam non esset mala: quia inter maritum & vxorē habita esset vel, quia iudicis alioqui iuste iudicantis autoritate quis in ea occideretur vel vulneraretur: Quia tamen in loco sacro fiunt, iniusta sunt & mala per ea, q̄ late cōtra gloss. scripsimus in. c. Ecclesiis. infra de cōsecrat. d. 1. Et omnes tres hi declarandi modi satis conueniūt: & secundū videtur exponere primū & tertius secundum. Ideo enim circumstantia videtur habere specialem cū ratione repugnantia, quia specialiter prohibetur aliquo præcepto. Et, quia specialiter illa prohibetur, ideo efficit, vt actio sit mala quamuis aliunde nullam haberet malitiam.

Tert. Qualitatem criminis.

Colligo secundo ex hoc verbo, qualitatem criminis esse cōfessario aperiendam hoc est, species peccatorum esse aperiendas. Pro quo facit, q̄ nō sufficit peccatum in genere confiteri sic: decem peccata superbiæ feci, decem peccata luxuriæ admisi, decies præceptū de non occidēdo sum trāsgressus & ita de reliquis: Sed speciatim tot fornicationes, tot adulteria, tot homicidia perpetravi. Extat enim illa faceta cuiusdam sacrifici absolutio. Cum enim pœnitens sese accusasset contra primū præceptum totum possibile peccasse, cōtra secundū item totū possibile & sic de aliis, nec vellet speciatim se alicuius criminis accusare, dixit confessorius: Age igitur totā possibilem

bilē pœnitentiā & absolute tota possibili absolute. Secūdo facit, q̄ confessio fit sacerdoti, vt ille de pœnitentis statu diiudicet, & iuxta delicti quantitatem taxet ei satisfactionem. c. Qui vult col. 3. ibi. Caueat spiritalis iudex. iūctis, quæ paulo post subiiciūtur, videlicet, Iudiciaria enim potestas hoc postulat: vt, quod debet iudicare, discernat. Optim⁹ casus in extrauag. Quia quorundam Ioh. 22. de verbo. signific. col. 6. Sed hoc facere nequit, nisi, qui nouerit delictum pœnitentis argumento. l. De qua re. ff. de iudic. c. Iudicantem. 30. q. 1. Vbicunq; ff. de interrog. actio. Tertio probat. Quia vel omnes peccatorū species exprimere oportet aut nullas, aut quasdam sic & quasdam non. Non secūdu alioqui, sufficeret dicere: decies mortaliter peccaui: licet vnum peccatū fuisset homicidii aliud adulterii, aliud sacrilegii, aliud alius modi. Non tertiū. nulla enim ratio reddi posse videtur, quod quasdam species cōfiteri teneamur, quasdam vero nō teneamur. Ergo dicendum est primū. s. teneri nos ad confitendum omnes.

Contra tamen hanc conclusionem facit primo, q̄ hæc discussio molesta et melioris boni præpeditiua videtur. Molestia expertis patet. Quod sit inutilis concluditur. Quia ad eundē modum puniet confessarius eū, qui superstitione, vsus est per geomantiā & hydromantiā, sicut per aeromantiā vel pyromantiā. Quas tamen species superstitionis diuerlas esse constat. c. 1. 26. q. 2. Quod autem sit impeditiua maioris boni colligitur etiam experientia. nam & confessarii impediuntur a multis audiendis, & pœnitentes minus deuote confitētur, dum illis tricis intricantur. Secundo contra conclusionē hanc facit. q̄ comunis confitentiu & confessariorum cōsuetudo contrariū habet. Tertio, quod iudicium hoc pœnitētiāle dicitur medicinale & salutare & pertinet ad aduentum Dei primū, secūdu quē nō venit iudicare sed saluare iuxta illud Iohannis. 3. Non enim misit Dñs filiū suum in mundū, vt iudicet ipsum: sed vt mundus saluetur per ipsum. Et ita iudicium hoc pœnitētiāle non est propter semetipsum, sed propter aliud: scilicet propter salutem & medicinā eius, qui peccauit, Sicut neq; cætera iudicia exteriora propter semetipsa sunt, sed vt per ipsa castigent alii peccantes. l. 1. ff. de iusti. & iure. c. Irrefragabilis de off. ordi. Et ita, nō tam exacta cognitio exigitur in hoc iudicio, sicut in illo diuino ac tremēdo. In quo exacta & æqua culpæ pœna ad amissim imponetur.

Ad horum primū respondeo conclusionem huius textus temperandā esse, ne procedat in illis peccati speciebus, quæ non sunt vt plurimū notæ & quibus non expressis confessarius perinde condēnaturus sit vel absoluturus pœnitentē, ac si ea expressisset. Facit. c. Postulasti. & c. Super literis. de rescript. cum ibi annotatis. Quæ habent illam taciturnitatē obesse impetranti, quæ causa fuit concedendi aliquid, quod non fuisset concessum expressa veritate. Hanc conclusionem eleganter non sine magno mentiū bonarū

si q̄ nullas

bonarum & Deum timentium cōsolatu defendit Thomas a Vio de cōfess. q. 3. in paruis opusculis.

Ad secundum nego eruditorum confessoriorum & confitentium cōsuetudinē aliud habere, q̄ conclusio nostra modo prædicto temperata.

Ad tertium respondeo cōcedendo in hoc iudicio nō esse necessariā exactam omnino malitiæ peccati cognitionē, dum vice versa concedatur necessariā esse illam, quæ sufficiat ad morbi hominis ægroti curandi cognitionē. Et ideo supra diximus, non omnium circumstantiarum, etiam augentium culpam, confessionē esse necessariā: sed earum tantum quæ speciem mutant, & nouā addunt cū ratione repugnantia, Et ita quædam media via (quam conclusio nostra, vt dictum est temperata, docet) eligenda est & tenenda.

¶ Tert. In loco.

Tertio colligitur ex illo verbo loco adiunctis illis verbis, q̄ postea ponuntur, loco sacro, & illis aliis. Omnis hæc varietas confitenda est circūstantiam loci sacri esse confitendam. Pro quo secundo facit, quia omnis circūstantia, quæ de vna in aliam speciem mortalem transfert peccatum confitenda est vt in prima colligebamus annotatione. At circūstantia loci est huiusmodi. Nam si quis furetur rem nō sacram e loco non sacro, simplex furtum est. Si autem e sacro, sacrilegium est. Quia violatur locus sacer per irreuerentiam illi factam. c. Quisquis. 17. q. 4: Si quis item extra ecclesiam alium vulnerat, simplex vulneratio est. Si quis autem id intra ecclesiam faciat, sacrilegium est propter irreuerentiam loco sacro factam. Facit. 1. Si quis in hoc genus. cum authent, quæ sequitur. Sed nouo iure. C. de episco. & cleric.

Contra quam tamen conclusionem facit, quod illam cōsequeretur omnem malam voluntatem solo animo in ecclesia conceptam esse sacrilegium & in cuiuslibet talis voluntatis confessione aperiendam esse loci circūstantiam, quod & durum videtur & raro fieri arbitror. Secundo facit, qd̄ nulla lege speciali prohibitum videtur, vt nullus inuideat in ecclesia. Item nullam specialem cū ratione repugnantiam videtur habere eiusmodi inuidia intra ecclesiam concepta: Non certe magis, quam furtum maius respectu minoris. Neq; illa inuidia esset mala ratione loci, nisi alium de malitiam haberet. Ergo secundum nullam considerationem ex tribus in annotatione prima relatis potest dici circūstantia mutans de vna in aliam speciem mortalem. Ergo non est necessario confitenda. *fol. preced,*

Pro resolutione horum dicendum est omnem illam & solam circūstantiam loci esse necessario confitendam, quæ specialiter repugnat cum aliqua lege speciali, qualis est sanguinis vel seminis effusio, vel voluntas ea in illo loco effundendi. qualis item omnis actio, quæ contra libertatem & immunitatem est ecclesiasticam: vt ad ecclesiam confugientis extractio contra. c. Inter alia de im-

de immunit. eccles. & l. Præsenti. C. de his, qui ad eccles. cōfug. Confirmat per illud Thomæ a Vio prima Secū. q. 7. art. 1. Circūstātia (inquit) loci sacri, quæ omnia peccata per accidēs grauet, illa tamen sola in sacrilegium conuertit, quæ loci sanctitati directe opponitur, aut his, quæ annexa sunt. imunitati: vt est effusio sanguinis vel seminis humani, qua diuinus impeditur cultus, ad quem habendū ecclesia sanctificat. & violentæ extractio- nes, quæ imunitati aduersantur, & his similia. Corroboratur per illud eiusdem in opusculis. 2. tomō respons. 12. fol. 67. versic. Secundum: vbi ait tūc demū loci sacri circūstātia esse confitendā, quando actus peccati directo est sanctitati loci cōtrarius. id est ei, ad quod locus est sanctificatus, vt, quia est contra sepulturā, vel contra diuinū cultum, vel contra libertatem ad illum confugientū, & depositarū rerum & aliarū huiusmodi.

Ex quibus infero primo eum, qui inuidiā, negligentiā, superbiā, auaritiā, gulā, periuriū & his similia in ecclesia cōmissa confitetur, nō teneri necessario ad confitendā loci sacri circūstātia.

Secundo infero idem esse de illis, qui cū intra ecclesiam sunt cupiunt percutere vī occidere aliquē vel rē habere cum aliqua, extra tñ locū sacrū.

Tertio infero voluntatē, quā quis extra ecclesiā habet faciēdi prædicta intra eam, circūstātia loci necessario confitendā habere inuolutam.

Quarto infero verū esse, quod interrogatus antehac respondi ei, qui cum esset in ecclesia cupiuit rem habere absolute cum aliqua forte, quæ in ipsius erat conspectu, non tamen descendit ad considerationem loci sacri vel non sacri. Memini enim me respondere non inuolūere huiusmodi circūstātia, nisi forte illa mente fuit: vt data ei turpitudinis peragendæ oportunitate intra ecclesiam ibi eam peregisset. Eo enim casu non haberet absolutam voluntatem. Facit. c. Cuna voluntate ac proposito maleficia distinguantur. de sentent. excōi. l. Qui ea mente. ff. de furtis.

17 Quinto infero circūstātia loci raro esse necessario cōfitendam.

Text. In tēpore. & rursus: In tempore orationi constituto: vt festiuitates sanctorū & tempora ieiunij.

QUARTO colligo ex illo verbo tempore: circūstātia tēporis esse confitendā. Pro quo facit secundo, quod paulo post ait: si in tempore orationi constituto, vt festiuitates sanctorū & tempora ieiunij. Facit tertio, qd omnis illa circūstātia est necessario confitenda, quæ specialem cū ratione repugnātia habet, vt probatum est in annotatione prima. At circūstātia hæc temporis sacri specialem videtur habere repugnātia cum ratione. Rationi enim repugnat vt, quod tempus laudādo Deo est dicatū, in offēdendo ipso impendat argumēto. c. Ad nostrā. de appellat. & l. Legata inutiliter

21
aduersis non in
necessario, na
ecclesie ad grand
stituantur de im
ecclesie decet lib. 6. q
eio bonuz aliqd per
etiam offendit ecc
siaz in 2o ad qd
stituta, ergo
es dicere nō qd da
de sacrilegiuz me
tate, quemadmodū
eoz irregularitatez
in gl. pñ e pericu
se de perit dist. i

tiliter. ff. alimé. legat. c. fin. de verb. signif. Quarto facit, quod omne peccatū mortale est opus seruale iuxta illud Ioh. 8. Qui facit peccatū, seruus est peccati. Opus autē seruale prohibetur fieri die festo. Exod. 20. iuncto. c. 23. Leuit. Et per cōsequēs speciātim phibēt fieri peccatū mortale die festo. Cui consequēs est circūstantiā diei festi esse prohibitiā specialiter: & ideo necessario confitendā. Quinto facit, quod magis adueriatur obseruantia diei festi peccatū mortale: quā alia opera manualia. quod asseuerat Tho. secunda Secūda. q. 122. art. 4. vers. Ad tertiū. Et si forte Thomā neges, audi Augustinū lib. de decē cor. dicentē: Melius faceret Iudæus in agro suo aliquid vtile, quam si in theatro seditiosus existeret, & melius fœminæ eorū in die sabbati lanā facerent, quam quod tota die neomeniis suis impudice saltarent.

Sexto facit, quod in dubio parstutior est eligēda. c. Iuuenis de spōsal. c. Ad audientiā de homicid. at tutius est prædictā circūstantiā cōfiteri. Septimo facit, quod circūstantia sacri loci confitenda est, vt prædictū fuit in annotatione: 3. Adde qđ Alexander A lenis in tertia parte. q. 32. mēbro. 5. art. 2. aiebat eum, qui mortaliter peccat in die festo, vnum quidē peccatū peccare, quantū ad actum: duo vero, quantū ad reatū: sicut is qui virginē deflorando necat. Et Nicolaus Lyranus Exodi. 20. c. hanc partē asseruit. quē sequitur Diuus Antoninus tert. part. titut. 17. c. 17. §. 5. col. 2. quē rursus Angelus secutus est. Et idē tenet Maior in. 4. d. 17. q. 4. Adrianus etiā in Quarto de confess. q. 4. col. 4. vers. Venio nunc. Postremo facit, quod Ambrosius super illis verbis: Archisynagogus indignās, qđ sabbato curasset Luca. 11. ait. Lex, non hominē in sabbato curare, sed opera seruilia facere peccatis grauari prohibet. Quod ipsum Augustinus tradit in Epistola ad Ianuarium centesima decima nona Quibus consentit Theophilactus super Iohanne. c. 5.

Histamen non obstantibus contrariū videtur dicendum primo, quia 22
nullo speciali præcepto prohibetur fieri peccatum mortale in die festo. Si enim aliqua talis prohibitio esset maxime foret illa: Non facies omne op⁹ seruale. quod colligitur. ex. c. 20. Exodi iuncto. c. 23. Leuitici. Sed per illam solum prohibetur opus manuale mechanicū f. Solum enim illud dicitur 23
seruale secūdū Thomā in Tertio sent. dist. 37. art. 5. q. 2. Ad secundū. Ergo peccata mortalia, quæ alioquin non sunt opera manualia, non prohibētur per illam prohibitionem festo die fieri. Secundo facit, qđ multa peccata mortalia sunt penitus mentalia & quæ nullatenus inter manualia connumerari possunt. c. Testamentū. c. Sed pēsandum. 6. dist. c. Sicut. de pœnit. d. 1. Ergo per illa non violātur festa. Tertio facit, quod e sacra scriptura nō colligitur argumentū efficax, nisi iuxta sensum literalem secundā Thomā receptū prima parte. q. 1. art. final. Ad primū. At secūdū literalē & propriū sensum

- sensum appellatiōe operū seruiliū sola veniūt mechanica manualia iuxta Thomā receptum in illa. d. 37. Quarto facit, q̄ lex pœnalis restringēda est & nō debet extra propriū calum trahi. c. Pœnæ. de pœnit. d. 1. L. Interpretatiōe. ff. de pœnis: sed lex illa. Nō fiat omne opus seruile in Sabbato. pœnalis est, quippe quæ pœnā æternā infligit transgressori. ergo non est extēdenda vltra quā propria significatio verborum patitur. At sicut existēs
- 25 in peccato mortali non est proprie seruus, sed tantū metaphoricē siue similitudinarie apud Ioh. c. 8. appellatur seruus; Vt in simili auaritia nō est idolatria, quā metaphoricē ab Apostolo vocetur idolorū seruitus. c. 5. ad Ephes. quod declarat Thomas secūda Secundæ. q. 118. arti. 5. Ad quartū.
- 26 Ita seruile proprie dicitur, quod ad veros seruos pertinet. quāuis metaphoricē dici possint etiam ea, quæ ad eos, qui sunt serui metaphoricē, pertinet. At non omnia peccata mortalia proprie pertinet ad eos, qui vere sunt serui. Quæ enim peccata in gubernandis regnis & regendis populis, in beligerando & id genus aliis fiunt, ad liberrimos pertinet. l. Barbarius. ff. de off. prætor. §. Verū. 3. q. 7. quamuis dici valeāt metaphoricē ac per similitudinē serui. Ergo etiam non dicentur vere ac proprie seruilia. Cui consequēs est ea nō prohiberi per illā legem pœnalē de opere seruili nō faciēdo
- 27 in Sabbato. & per cōsequēs neq; in alio festo. Facit in simili f̄ quod metaphoricē omnis, qui se suosq; affectus recte regit, rex dicitur: qui vero id non facit, minime. c. fin. 2. q. 1. Cum tamen multi vitiis seruientes vere sint reges, & e contrario multi virtuti studentes vere serui. Nec de his, sed de
- 28 illis accipiendæ sunt leges de regibus statuētes, Quinto facit f̄ quod finis præcepti non est in præcepto Thomā receptus prima Secundæ. q. 100. art. 9. vbi per hoc concludit modum virtutis non cadere sub legis præceptis. Et secunda Secundæ. q. 44. art. 1. aiebat finem præcepti charitatē esse
- 29 iuxta illd Pauli. 1. ad Timoth. 1. Finis præcepti charitas. Et ideo f̄ sola ipsa de charitate præcepta dari de fine aliorū præceptorū, nō autem alia. Facit c. Vides. 23. q. 6. vbi ait Augustin⁹ neminē quidē inuitū fieri bonū. at oēs debere cogi ad subeunda media, quibustandē volentes boni fiant. Igitur & tertium Decalogi præceptum nō præcipit finē illius. s. quietem in Deo per gratiā: sed id, quod est mediū, quo ad illam perueniamus quietē nempe corpoream & exteriorē quendā cultum, quo in interiorē inducamur
- Sexto facit, quod quæ admodū omni populo festa sunt ad orandū deputata, ita clericis omnes dies: & tamen nemo dixerit clericū bis peccare singulis diebus, quibus semel mortaliter peccat. Neq; obstat, si dicatur totus dies festus populo ad quietem esse deputatus, non autem omnes dies toti clericis ad orandum. Non (inquam) hoc obstat: Quia primo diebus festis in qualibet illarum parte non tenemur orare. Secundo, quia potest peccare vnus clericus, quādo alii clerici matutinis, primæ vel aliis precib⁹
- horariis

horariis incūbūt & incūbere debēt. At quis dicat ipsū ob hoc bis peccasse?

Septimo facit, q^d p^rceptū de colendo die Dñico & aliis festis nō est
CHRISTIANIS arctius, q̄ Iudæis p^rceptum de Sabbato colēdo. 30
 Imo laxius. vt testatur Thomas secunda Secundæ. q. 122. art. 4. Ad quar-
CHRISTIANIS nō est p^rcepta vtraq; quies corporis. s. & animæ. Alioq;
 sequeretur quēuis mortali peccato infectum, quouis die festo sub p^rena
 noui peccati ad peccatorū contritionē teneri. Qd̄ nō sine maximo cōsciē-
 tiarum scrupulo aliqui pia quidem mente, sed leuiter asseruerūt. quod tñ
 ridet Thomas a Vio secunda Secundæ. q. 122. art. 4. Facit, q^d ibi Aquinas
 doctissime de more dixit. s. p^rceptū illud Decalogi de colēdo Sabbato
 solū de cultu exteriori fuisse datū: non de interiori. Quia (vt inquit) ad
 cultū interiorē, qui oratione ac deuotione constat, magis inducitur homo
 ex interiore Sancti spiritus instinctu. & ideo p^rceptum legis dandū fuit
 de exteriori cultu secundū aliquod sensibile signū.

Octauo moueor per textum ipsum. Exodi. 20. qui habet: Sex diebus
 operaberis & facies omnia opera tua: Septimo autē die Sabbatū Dñi est.
 Non facies in eo omne opus. &c. Per quæ verba non obscure ostendit illa
 scriptura ea solum opera ibi, ne die festo fiant, prohiberi, quæ aliis diebus
 facere licebat. Cum igitur peccare mortaliter nunq̄ liceat. c. Itane. 32. q. 5.
 sequitur per illud p^rceptū, quatenus speciale est, sola illa opera prohiberi
 quæ aliis diebus licite fieri possunt: quod confirmāt verba illa oīa quæ se-
 quuntur: inter quæ est illud. Iumētū tuum. Quod etiā repetitur. Deutero.
 5. c. additis aliis in hæc verba: Bos & asinus & omne iumentū tuū. post quæ
 subsequuntur & illa: & peregrinus, qui est intra portas tuas, vt requiescat:
 seruus & ancilla tua sicut, & tu. Per quæ verba postrema facile intelligas de
 quiete corporis, & non animæ dispenere. Deniq; in hanc partē moueor,
 quod inter recentiores hæc incipit esse frequentior opinio. Nā & eā **Frā** 32
ciscus a Victoria vir cū primis in Theologia facultate & doctus & resolu-
 tus **Salmantica** tutabatur, quando nos ibi, antequā ad cathedram canonū
 primariā ascenderemus, hunc ipsum locum interpretantes hanc opinionē
 affirmauimus. Quam etiam duo insignes viri ex ipsius auditorio, & ante
 illos tertius omnes ex eodem sodalitiō, nempe illo splendidissimo Domi-
 niano, qui in hac Academia lauream in sacris literis supremā susceperūt,
 publice defenderūt. Quā firmavit Thomas a Vio prima Secūda. q. 7. art.
 1. secūda Secundæ. q. 122. art. 4. & in summa verbo: Dies festos. & in op^r-
 sculis quolib. 10. fol. 55. & ante illum Prieras verbo Circūstātia. q. 3. & ver-
 bo Dominica. q. fin. & late in Aurea rosa casu. 63. vbi refert super hac quæ-
 stione doctissimos quosq; ordinis Dominiciani cōuenisse ac definisse hæc
 temporis sacri circūstantiam neq; necessario confitendam esse neq; illud.
 doctrinæ

*aduersante omni fr
 franciscano turb
 am brosi augu
 theophrasti dutho
 tati unixa, anno
 1333*

doctrinæ Thomæ congruere, Tandem & ad redundantiam facit, quæ illa dicitur circumstantia mutans peccatum in aliam speciem, quæ faceret actionem letalem etiam si alioqui non esset, ut supra ex Maioris & aliorum mente concluditur. At circumstantia festi non facit vllum actum capitalem, nisi aliunde talis fuerit. Ergo eiusmodi circumstantia non est de illarum numero, quæ speciem mutant. Cum hac parte transit etiam Iacobus Almayn in Quarto. d. 17. col. 24, Sed & in libello concordatarum & oppositionum dictorum Thomæ Aquinatis in dub. 348. hoc idem determinatur Cuius conclusionis veritas ex solutione eorum, quæ pro contraria parte sunt adducta clarius apparebit.

Ad primum igitur eorum & secundum respondeo Augustinum aut quisquis is fuit in nostro capit. multa consulendo dixisse. quorum de numero sunt ea, quæ de temporis circumstantia confitenda colligi possunt. Fateor enim cæteris paribus grauius esse peccatum die festo & die orationi vel ieiunio deputato admissum propter quandam irreuerentiam. Quæ licet præter intentionem & propositum consequitur peccatum: non tamen in aliam transfert speciem. Et ita verbis illis: Omnis ista varietas confitenda est. superaddi potest, de bono consilio, non autem de præcepto. nisi varietas illa talis sit, quæ peccatum in aliam speciem letalem transferat. Dixi supra, præter intentionem & propositum. nam si quis eo animo, quo violet festum vel frangat ieiunium vel orationem ipsam deputatam reddat inutilem, mortaliter peccet, proculdubio tenetur illam circumstantiam confiteri argumento. c. Cum voluntate de sent. excõmu. & l. Qui iniuriæ. ff. de furtis. Is enim plane violat diem festum.

Ad tertium vero nego peccatum mortale in festo die admissum speciale cum ratione repugnantiam habere. nego item speciali præcepto id prohibitum esse. Nam illud præceptum de Sabbato colendo, quatenus secundum sensum mysticum continet ab omni peccato abstinentiam, & mentis in Deo quietem, generale præceptum est: & cum præcepto illo de declinando a malo & bono faciendo conuertitur, ut ipse Thomas, qui pro altera parte allegatur, ait in illo artic. 4. prædictæ quæstionis. 122. quatenus autem est speciale, quale est secundum literalem sensum, tantum occupationes prohibet exteriores, ut ipse met Thomas ait. et non quæ ratione occupatio illa est peccatum: sed quæ ratione est manuale opus mechanicum & vere seruire.

Ad quartum nego omne peccatum mortale opus esse seruire, sed solum illud quod opus est mechanicum. Et illud Iohannis. 8. Qui facit peccatum, seruus est peccati. debet intelligi de seruitute metaphorica ac similitudinaria & non vera & propria. Nam alicui nullus existens in peccato mortali haberet verum rerum suarum dominium: quod est incidere in illam opinionem penitus falsam Arnachani, quam posuit. c. 10. lib. 4. ad Armenos, quam late confutant Parisienses in secundo Sentent. d. 44. q. 9. quamque veluti hæreticam concilium dānauit Costantiense, quæ est. 15. inter articulos Iohannis V viceff dānatos ibidem.

Et, ut

Et, vt peccans mortaliter est seruus methaphorice: ita peccatum mortale seruile opus non proprie, sed metaphorice. Cui consequens est illa legē grauem & pœnalē de nō faciendo seruili ope in die festo ad illud nō extēdēdā

Ad quintū concedo peccatū quidem mortale magis aduersari fini, in quem illud præceptum tendit, quā opus aliud mechanicū. quoniā finis illius præcepti & cuiuslibet alterius est charitas. i. ad Timoth. i. Charitati vero maxime repugnat peccatū mortale, quod de lege ordinata incōpatible penitus est cū ea. c. Charitas est vt mihi videtur, cōiuncto. c. Si enim. de pœnit. d. 2. & aptior text. in. c. Qui natus est ex Deo, nō peccat, & c. Omnis, qui non diligit, in morte est. supra. d. 1. Nego tamen peccatū mortale magis repugnare præcepto ipsi, quam opus mechanicū: quandoquidem hoc ad literam eo prohibetur. Et inter omnes cōuenit aliud esse, quod præcipitur, aliud finis, in quē præceptū tendit iuxta illa, quæ supra ex Thoma prima Secunda. q. 100. art. 9. excerpta citauimus. Quando saltem præceptum traditur nō de fine, sed de his, quæ ad illum ordinantur: qualia sunt omnia præcepta præter ea, quæ de charitate dantur, secundū eundē Thomā secunda Secunda. q. 44. arti. 1. Qua ratione præcepta de charitate dicuntur maxima secundum ipsum ibidē. & ita intelligitur, quod ait Thomas secunda Secunda. q. 122. art. 4. peccatum mortale magis aduersari præcepto de colendo Sabbato, q̄ opus manuale. quia eius fini magis aduersatur.

Illud autem Augustini lib. de decem chord. vt est verum, ita nostro proposito non repugnat. Quis enim neget minus malum esse arare bobus & fodere ligonibus die festo, quam seditionē in populo tumultuariā excitare? Quis item non videat minus malum esse filare, aut texere die festo, q̄ lasciuie saltare? Quadoquidem seditionis malæ excitatio & impudiciā præcepto diuino naturali sunt contraria: arare vero vel fodere festo die in lege noua contraria sunt tantū legi humanæ. Et in veteri tantū erant contraria legi diuinæ supernæ, & non naturaliter date. i. ei quā multi appellant legem diuinam positiuam. *als et naturalr*

Ad sextum nego primo in hoc casu rem esse dubiā. Quoniam, quādo aliquid creditur esse verum per legem, rationem & auctoritatem sufficientes, nō censetur res dubia, etiam si contrariā partem maior docentiū pars teneat: text. qui multis putatur sing. in. c. Capellanus de feriis. Cui similis aut certe aptior neq; a paucioribus putatus sing. in l. 2. §. Sed neq;. C. de veter. iur. enucle. facit text. pulcherrimus in. c. Nicena. 31. dist.

Respondeo secundo negando semper tutiorem partem eligendā esse Quoniam satis est eligere tutam, vt erudite & vtiliter declarat Antonin⁹ prima part. tit. 3. c. 10. §. 10. col. 6. & facit gl. recepta, quæ secunda est in. c. Capellanus de feriis. quam dixit sing. Alexander consilio primo lib. 2. col. 4. Quāq; verum est eum peccare mortaliter, qui facit aliquid dubitās, an sit

d

peccatū

peccatū mortale nec ne iuxta illud Ecclesiast. 3. Qui amat periculū, peribit in illo. Sed aliud est dubitare, an tale quid faciendū sit, aliud credere ratioe probabili & autoritate alicuius illustris doctoris admonēte, vt pulchre in loco præcitato declarauit Diuus Antoninus. & nos latius & magis ad viuū disputabimus in c. 3. infra. d. 7. sup illis verbis: Tene certū & relinq̄ incertū.

Ad septimū nego in omni peccato circumstantiā sacri loci confitendā esse: sed tunc solum, quādo peccatum speciatim in sacro loco fieri prohibetur iuxta illa, quæ supra in annotat. 3. sunt declarata. Sic nego in omni peccato circumstantiā festi esse confitendam: sed tantū in illo peccato, qd̄ speciatim die festo fieri prohibet. quale est arare, serere, vel metere die festo illa prædia, quæ scis esse aliena. In cuiusmodi peccato saluari posset determinatio illa Alexandri A lensis in argumento citata, quāuis forte eius proposito non congrueret saluatio. Lyranus autem deceptus videtur ex verbis Thomæ in illo artic. 4. q. 122. secunda Secūda, qui primo aspectu in ea videtur esse opinione. Quod tñ ipsius scholæ viri cōstanter negāt & cōtrariū monstrare magnis viribus contendūt. Adrianus aut̄ leuiter id tetigit. Maioris vero autoritas in hoc nō est magni facienda. Quoniā in ea est ipse opinione, vt dicat omnē circūstantiā augentē culpā esse confitendā. Cui opinioni cōsequēs est circumstantiā festi, etiam si non mutet in aliam speciē, esse cōfitendā. at nos cōtrariā & comunē sequimur sententiā. Deniq̄ non exēplis, sed legibus iudicandū est. l. Nemo. C. de sent. et interlo.

Ad vltimā respōdeo illa dicta Ambrosii, Augustini & Theophilacti procedere secundū sensum mysticū illius præcepti de Sabbato colendo. quoniā secundū sensum literalē falsa essent & intolerabilia. Quis enim audeat dicere per illud præceptū. Nō facies omne opus seruile in Sabbato. non fuisse opera manualia, etiam de se non mala, prohibita Iudæis? Quis neget ita eos vbiq̄ & semper intellexisse, & in hunc vsq̄ die intellegere? Quis item non affirmet præceptū de Dominico die colendo esse, quo ad prohibitionē operū attinet, conforme præcepto illi diuino de Sabbato colendo, nisi quia parte aliqua est laxius? Et tamen constat per hoc præceptū de Dominico die colendo multa nobis opera manualia, & quæ alioqui nō sunt peccata, esse prohibita. ergo & illis illa prohibebātur. Quod tamē vidēt illi tres p̄ceres negare. & ita claret eos secundū sensum mysticū loqui.

tm abe ut ba cla
at, ut sup in hoc
rupta intuent, ad
idz. 2os dixiſſe x
uncies

EPILOGVS.

40 Igitur circumstantia temporis non est necessario confitenda, nisi quādo peccatum ipsum esset opus manūale prohibitum fieri die festo, vel nisi ea mente quis peccaret, vt festum ipsum violaret. & idem dicendum est de circumstantia diei, qui ieiunio vel orationi est deputatus.

Text.